

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ім. адмірала Макарова
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ МОРЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА БЕЗПЕКИ

«Допустити до захисту»

зав. кафедри

д.е.н., професор Єфімова Г.В.
(наукова ступінь, вчене звання, П.І.Б. завкафедрою)

_____ «__» _____ 2023 р.
(підпис зав. кафедрою)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеню вищої освіти **бакалавр**

на тему: **Актуальні проблеми економічної політики**

Європейського Союзу та шляхи їх розв'язання

**Actual problems of the economic policy of the European Union and
ways to solve them**

Виконав: студент IV курсу, групи 4451

Спеціальності 051 Економіка

ОП Міжнародна економіка

(шифр і назва спеціальності)

Реджепов Пена Бегенчевіч

(прізвище та ініціали)

Керівник к.е.н., доц. бвз Марущак С.М.

(прізвище та ініціали)

Миколаїв – 2023 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА**

Факультет економіки моря
Кафедра економічної політики та безпеки
Освітній рівень – перший (бакалаврський)
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 051 Економіка
Освітня програма – Міжнародна економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ

гарант освітньої програми
«Міжнародна економіка»

_____ Л.Ю. Вдовиченко
« ____ » _____ 2023 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»**

Студенту _____ Реджепов Пена Бегенчевіч _____
(Прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Актуальні проблеми економічної політики Європейського Союзу та шляхи їх розв'язання / Actual problems of the economic policy of the European Union and ways to solve them»

Керівник роботи доцент, к.е.н., Марущак Світлана Миколаївна
Затверджені наказом ректора № 347уч від «19» квітня 2023 року

2. Термін подання роботи: 15 червня 2023 р.

3. Вихідні дані по роботі: монографічні видання, навчальні посібники, наукові статті, аналітичні матеріали, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, статистичні дані Європейського Союзу, Світового банку, матеріали інших ресурсів по тематиці кваліфікаційної роботи, інтернет-ресурси

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів) теоретичні основи вивчення економічної політики ЄС, дослідження основних тенденцій розвитку економічної політики Європейського Союзу, актуальні проблеми економічної політики ЄС та шляхи їх розв'язання

5. Перелік презентаційних матеріалів: Форми міжнародної економічної інтеграції, Етапи європейської інтеграції, Основні принципи функціонування ЄС, Темпи росту ВВП в 2022-2023рр., ВВП на душу населення, Рівень інфляції в 2022-2023рр., Динаміка безробіття в 2022-2023рр., Динаміка ВВП США, Китаю та ЄС, Структура світового ВВП у 2021р., Структура експорту товарів у 2018-2022рр., Імпорт товарів у 2018-2022рр., Динаміка рівня інфляції, Прямі іноземні інвестиції, чистий приплив, Європейська економічна політика, Основними дискусійними питаннями у 2023р. були наступні, Структура антикризової політики ЄС, Основні напрями економічної політики ЄС у 2023р., У 2023р. основними питаннями економічної політики ЄС.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення наукового керівника роботи	01.09.2022р.- 15.09.2022р.	
2.	Вибір теми роботи та її узгодження з науковим керівником	15.09.2022р.- 30.09.2022р.	
3.	Вивчення друкованих та електронних джерел, економічних реалій, методичних та наукових видань з теми роботи	01.10.2022р.- 31.10.2022р.	
4.	Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником	01.11.2022р.- 15.11.2022р.	
5.	Збір статистичної інформації на базовому підприємстві (установі, організації)	15.11.2022р.- 31.01.2023р.	
6.	Розробка теоретичного розділу	01.02.2023р.- 29.02.2023р.	
7.	Розробка аналітичного розділу	01.03.2023р.- 31.03.2023р.	
8.	Розробка проектного розділу	01.04.2023р.- 30.04.2023р.	
9.	Розробка вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків	01.05.2023р.- 15.05.2023р.	
10.	Редагування рукопису роботи магістранта та ознайомлення з ним наукового керівника	15.05.2023р.- 30.05.2023р.	
11.	Усунення зауважень наукового керівника та завершення роботи	01.06.2023р.- 10.06.2023р.	
12.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи в бібліотеку НУК для перевірки на унікальність	10.06.2023р.	
13.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи на попередній захист	15.06.2023р.	
14.	Усунення зауважень кафедрального захисту та результатів перевірки на виявлення збігів/ідентичності/схожості роботи	16.06.2023р.- 20.06.2023р.	
15.	Розробка проекту демонстраційного матеріалу та доповіді	16.06.2023р.- 20.06.2023р.	
16.	Подання роботи рецензенту та отримання рецензії	16.06.2023р.	
17.	Захист роботи перед АК	22.06.2023р.	

Науковий керівник _____
(підпис)

Марущак С.М.
(прізвище та ініціали)

Студент _____
(підпис)

Реджепов П.Б.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС	6
1.1. Сутність та етапи міжнародної економічної інтеграції	6
1.2. Історичні етапи західноєвропейської інтеграції та формування Європейського Союзу	11
1.3. Економічні складові та принципи функціонування ЄС	15
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	21
2.1. Дослідження основних показників діяльності Європейського Союзу	21
2.2. Місце Європейського Союзу у світовій економіці	26
2.3. Європейська економічна політика	33
РОЗДІЛ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ	38
3.1. Актуальні проблеми економічної політики ЄС	38
3.2. Аспекти антикризової політики ЄС	41
3.3. Економічна політика ЄС у 2023 році	48
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56

ВСТУП

Актуальність теми. Посилення взаємозалежності економік країн та інтенсифікація інтеграційних процесів у глобальних умовах розвитку зумовили трансформацію їх зовнішньоекономічних відносин. Сьогодні інтеграційні процеси стали предметом дослідження багатьох науковців. Особливу увагу приділяють європейській інтеграції, яка стала наочним прикладом вражаючих успіхів країн-членів Європейського Союзу. Після останнього розширення Євросоюзу охоплює 27 країн, об'єднавши більшу частину Європи. На міжнародній арені ЄС виступає потужним економічним центром нарівні зі Сполученими Штатами Америки та Японією. Динамізм євроінтеграційних процесів ставить перед політичною елітою Європи нові виклики, а перед наукою – нові завдання. Ключові з них – на чому ґрунтується успішність інтеграційних процесів, які ідейні засади спонукають країни вливатися до лав Євросоюзу. Більше того, досить часто фахівці-міжнародники дебатують з приводу проблемності європейської інтеграції, адже існує дилема – європейська інтеграція не завжди успішна, але, з іншого боку, ЄС розширюється територіально, нарощує свою економічну та політичну міць.

Стратегічний вибір України щодо інтеграції до ЄС визначає необхідність розробки відповідних механізмів для реалізації даного вибору. Особливо важливим у цьому контексті є економічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом, що передбачає функціонування глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі, взаємовідкриття ринків, регуляторне та інституційне наближення України до економічних стандартів ЄС, реалізацію економічної складової Угоди про асоціацію. Це дасть можливість вивести співпрацю між Україною та ЄС на якісно новий рівень, суттєво наблизити економічну систему України до економічної системи Євросоюзу на основі взаємної лібералізації, вільного руху товарів, капіталів та послуг, гармонізації підходів та принципів, на яких будуються галузеві політики, закріпити Україну як конкурентоспроможного та інвестиційно привабливого учасника

глобальної економіки. В даний час економічне співробітництво України та країн ЄС не відповідає їхньому потенціалу і в основному обмежується зовнішньою торгівлею товарами традиційної структури та певною кількістю спільних інвестиційних проєктів. Але Україна вже стала кандидатом в члени ЄС. Тому вивчення діяльності ЄС є дуже важливою і актуальною темою.

Дослідженням теоретичних питань міжнародної економічної інтеграції, регіоналізації, європейської інтеграції, історії ЄС, його економіки та проблематики займалися такі вітчизняні і зарубіжні науковці як Трихліб К.О., Костенко А.М., Готра В.В., Матюшенко І.Ю., Беренда С.В., Резніков В.В., Дугієнко Н., Дугієнко О., Бутко М.П., Сідоров В.І., Матюшенко І.Ю., Беренда Х.В., Резніков В.В., Батаренко А.О., Шнирков О.І., Гавриленко Н.М., Ус І.В., Широкий Г.М., Carter В., Колінець Л.Б.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних основ міжнародних інтеграційних процесів, ЄС як прикладу регіонального економічного і політичного союзу, оцінки стану його економіки, економічної політики, проблематики та методичного інструментарію вирішення проблем.

Для досягнення поставленої мети ми сформулювали та вирішили такі завдання:

- визначити сутність та етапи міжнародної економічної інтеграції;
- відслідкувати історичні етапи західноєвропейської інтеграції та формування Європейського Союзу;
- виявити економічні складові та принципи функціонування ЄС;
- дослідити основні показники діяльності Європейського Союзу;
- встановити й дослідити місце Європейського Союзу у світовій економіці;
- охарактеризувати європейську економічну політику;
- описати актуальні проблеми економічної політики ЄС;
- висвітлити аспекти антикризової політики ЄС;
- проаналізувати основні напрямки економічної політики ЄС у 2023 році.

Об'єктом дослідження є економічна політика ЄС як основа планування та

здійснення економічної діяльності Союзу, його співпраці з іншими країнами світу і позиціонування ЄС як важливого суб'єкта міжнародної діяльності.

Предметом дослідження є проблеми, які виникають в ході реалізації економічної політики ЄС на сучасному етапі розвитку, та способи їх вирішення.

Теоретичну основу дослідження складають наукові, теоретичні висновки та узагальнення вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, що містяться у монографічній, спеціальній та періодичній літературі з питань міжнародної економічної інтеграції та функціонування інтеграційних утворень.

Методологічну основу дослідження склали методи наукової абстракції, аналізу, синтезу, логічного висновку, системного підходу тощо. Для вирішення певних завдань застосовувалися такі методи: монографічний – при вивченні літературних джерел, практики економічних процесів; теоретичне узагальнення, порівняння та аналогії – для розкриття сутності економічної політики; абстрактно-логічний – для здійснення теоретичних узагальнень, формування висновків та їх обґрунтування; статистичні – для аналізу структури та динаміки ВВП, експорту, імпорту та інших показників ЄС.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та нормативно-правові акти ЄС, офіційні дані Eurostat, Світового банку та ін.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи – 63 сторінки. Робота містить 4 таблиці та 22 рисунки. Список використаних джерел налічує 55 найменування на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

1.1. Сутність та етапи міжнародної економічної інтеграції

Для реалізації державної економічної стратегії та політики, розвитку національної економіки на сучасному етапі розвитку суспільства важливо розуміти суть світових соціально-економічних процесів. Так, реалізація вибору України подальшого розвитку в напрямку європейської інтеграції потребує від керівництва держави узгодження національної соціальної та економічної політики з європейськими стандартами, актуалізує вивчення теоретичних та практичних аспектів проблематики міжнародної економічної інтеграції та дієвих способів вирішення таких задач.

В сучасному світі кожна держава тією чи іншою мірою бере участь у світових інтеграційних процесів. Інтеграція стала важливим етапом у міжнародних економічних відносинах, у розвитку міжнародної економіки вона стала однією з основних тенденцій, як і невід'ємною частиною зовнішньої політики кожної держави. Процеси міжнародної економічної інтеграції потребують вирішення різних важливих питань як забезпечення національної безпеки, вирішення міждержавних конфліктів і суперечок, якщо такі мають місце бути, розвиток ефективної співпраці з іншими державами, міжнародна кооперація, в середині держави і на міжнародному рівні – раціональне і ефективне поєднання політики та економіки. Наразі інтеграцію ми розглядаємо як процес взаємовигідного співіснування національних економік у єдиному економічному просторі, як таку, що дозволяє державам спільно вирішувати глобальні проблеми. Україна є повноцінним учасником міжнародної економіки і активним учасником міжнародних інтеграційних процесів. Уряд нашої держави активно сприяє розвитку іміджу України як розвинутої і конкурентоспроможної держави світу.

Перші згадки терміну «інтеграція» відносяться до першої половини ХХ ст., точніше в 30-х рр. [1]. В Словнику найбільш уживаних термінів з філософії це поняття визначається як утворене від латинського *integratio* – відновлення, – момент розвитку, який полягає в поєднанні розрізненого в ціле [2]. На нашу думку, таке формулювання не роз'яснює всього смислу, що вкладається в термін «інтеграція» сьогодні. В філософському словнику 1983р. наводиться наступне визначення: інтеграція (від лат. *integration* – це відновлення, поновлення; *integer* – це цілий) – це напрямок процесу розвитку, пов'язаний з об'єднанням в єдине ціле раніше різнорідних частин і елементів [1, 3, 4]. Більшість науковців саме так трактують суть інтеграції. В Тлумачному словнику Оксфордського університету сказано наступне: інтеграція – це «акт чи процес поєднання двох чи більше частин таким чином, щоб вони функціонували разом» [1, 3, 4]. На нашу думку, саме так потрібно розуміти суть поняття, оскільки це визначення найкраще пояснює сутність інтеграції.

В ситуації коли є дві економіки, їх інтеграція означає, що вони розвиваються в одній площині і спільно, а ефективність такого розвитку сукупності двох різних економік залежить від їх цілісності і вигод кожної економіки. Якщо сукупність декількох економік уже функціонує і досить ефективно, а до неї долучається ще одна економіка, змінюється вся система. Ми матимемо два різні процеси: економікам вже існуючого інтеграційного об'єднання потрібно пристосовуватися до нового елементу в сукупності і ново створеної структури, а новій економіці, яка ввійшла до цього об'єднання, потрібно почати вибудовувати свою поведінку та політику в заданій системі з вже відомими правилами і принципами таким чином, щоб у новоутвореній системі не виникало проблем спільного розвитку і задовольнялися справедливо інтереси всіх учасників. При цьому новий учасник об'єднання не може диктувати свої правила іншим економікам, має наперед менше передумов для цього, відносини між старими членами вже склалися, мають свою структуру і принципи.

Спонукає нову економіку шукати способи інтегруватися в існуючі об'єднання можливість мати кращі умови розвитку. При цьому новий член знає наперед досвід

більш ефективного господарювання. Саме на таких умовах Україна та інші країни інтегрується до ЄС.

В дослідженнях, наприклад А.М. Костенко, ми можемо знайти згадку про два напрямки європейської інтеграції – економічний і політичний, оскільки ЄС притаманні дві інтеграційні площини, а саме економічна і політична [3, с. 11]. Економічна інтеграція – це формування єдиного для європейського ринку, функціонування економічного і валютного союзу. Політична інтеграція є більш складним поняттям, аніж економічна, вона спрямована на інші сфери розвитку союзу – це спільна зовнішня політика, безпека і оборона для країн-членів.

Зупинимося на економічній інтеграції. На думку В.В. Готри, це процес зближення та поступового об'єднання національних економік, сучасна і більш розвинута форма їх інтернаціоналізації, в якій задіяні продуктивні сили та господарський механізм, перебудовуються всі види відносин – техніко-економічні, організаційно-економічні і виробничі [5].

З Словника української мови відомо, що інтернаціоналізація – це визнання чого-небудь міжнародним, вільним для користування всіх народів або держав [6], і, відповідно, інтеграція – це вже об'єднання у єдине ціле чого небудь.

Таким чином будемо розуміти під економічною інтеграцією процеси об'єднання національних економік, їх поступове зближення, бо така форма господарського життя є більш розвиненою на сьогодні. В ній продуктивні сили, техніко-економічні, організаційно-економічні, виробничі відносини і господарський механізм стають вільними для користування всіх учасників.

Для повноти розуміння складних процесів перебудови міжнародної економіки варто додати визначення тісно пов'язаний з економічною інтеграцією процесів глобалізації та регіоналізації [5, с.12].

Глобалізація – низка взаємопов'язаних трансформаційних процесів, які відбуваються у просторовій організації, економічних зв'язків та різних соціальних відносин на локальному, регіональному і світовому рівнях [7, 8]. Їй властиві масові

масштабні зміни в соціальній, політичній та економічній сферах, перехід за межі окремих держав, регіонів, континентів. В світі посилюється інтенсивність взаємозв'язків між різними суб'єктами і у всіх сферах – економіці, фінансах, торгівлі, соціумі, інвестиційній. Глобалізація впливає на інформаційний простір через надзвичайно швидке поширення ідей та інформації. В економічній сфері прискорюються всі процеси – обіг капіталу, трудова міграція, обіг товарів тощо.

Таким чином, інтернаціоналізацію можна розглядати в двох аспектах: розвиток вшир або глобалізація; розвиток вглиб або інтеграція. Вони існують паралельно і є різними аспектами суспільного життя [8].

Економічна інтеграція має дві характеристики – міжнародна і регіональна. «Зміцнення економічних, соціальних, науково-технічних та інших зв'язків між територіями або державами; виникнення регіональних об'єднань держав» – це регіоналізація [9, 10, 11]. Економіки або суб'єкти економічної діяльності мають певні особливості. А їх об'єднання в межах регіону також мають свої особливості, які відрізняють даний регіон від будь-якого іншого. І ці особливості визначають створене в процесі інтеграції об'єднання. Тобто, процес регіоналізації ми можна розуміти як такий інструмент, що дозволяє зберегти і використовувати регіональну ідентичність в умовах глобалізації [9].

Глобалізація і регіоналізація схожі за логікою, але різні в масштабах – в межах регіону суб'єкти економічної діяльності мають спільні інтереси [9, 10].

Об'єктивні причини міжнародної економічної інтеграції [12, с.289]:

– подібність розвитку економік та рівня їх ринкової зрілості. В процесах інтеграції беруть активну участь лише ті країни, де приблизно однаково розвинута економіка – ВВП на душу населення, індекс людського розвитку, національна продуктивність праці, конкурентоспроможність продукції. Інтеграція передбачає отримання переваг усіма країнами-учасницями, різниця в їх стані не дасть такої можливості, будуть виникати односторонні переваги, загострення протиріч, однобічна спеціалізація, загалом – відцентровані тенденції;

- географічне розташування. Досвід показує, що всі об'єднання відбуваються між територіально наближеними країнами зі спільними кордонами. І приєднуються до такого об'єднання в подальшому країни з того ж регіону;
- стійкі економічні зв'язки. Вже сформовані відносини у сфері господарювання, міжнародне економічне співробітництво територіально близьких держав регіону є умовами ефективної інтеграції;
- спільні проблеми у різних сферах спонукають об'єднання держав з метою їх вирішення;
- чинники економічної кон'юнктури. Існує закономірність між розвитком економіки та інтеграційною активністю: у період активного економічного зростання посилюються тенденції інтеграції як країн-учасниць, так і всього регіону; у період економічних спадів проявляються дезінтеграційні тенденції.

Процес міжнародної економічної інтеграції має кілька рівнів розвитку: мікроінтеграційний рівень та макроінтеграційний рівень (рис. 1.1).

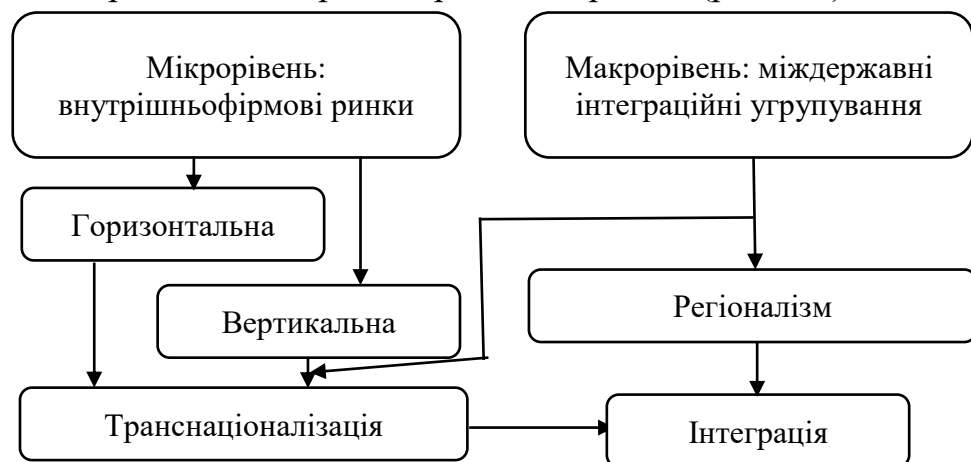

Рис. 1.1. Структура інтеграційного процесу

Джерело: складено автором на основі [13]

Форми міжнародної економічної інтеграції представлені на рис. 1.2.

По суті міжнародна економічна інтеграція є і відносинами, і процесом, тому її варто вважати найвищим рівнем розвитку міжнародних економічних відносин між країнами світу. Як процес інтеграція дозволяє усунути відмінності в умовах діяльності

економічних агентів, які є представниками різних країн.

Рис. 1.2. Форми міжнародної економічної інтеграції

Джерело: складено автором на основі [12, 13]

Також варто відмітити, що економічна інтеграція – це об'єктивний процес, вона передбачає помірковані дії в рамках нормативно-правової бази держав і міждержавних органів. Формування регіонального інтеграційного об'єднання спирається на договірно-правовий ґрунт, на основі взаємної згоди, в подальшому – здійснюють спільну регіональну політику в різних сферах життя.

1.2. Історичні етапи західноєвропейської інтеграції та формування Європейського Союзу

Євросоюз (ЄС, Європейський Союз) – це політичний та економічний союз. Він,

об'єднує 27 незалежних країн-членів. Всі країни знаходяться у Європі. У 1957р. до Європейської спільноти з вугілля і сталі та Європейської економічної спільноти входило шість країн. З цих об'єднань і веде свій початок ЄС. Сьогодні ЄС існує на основі Маастрихтського договору, який був підписаний 7.02.1992р. Де-факто столиця ЄС знаходиться у Брюсселі, юридично столиці ЄС не існує [14].

Мета створення ЄС – економічного союзу країн-учасниць, з самим високим ступенем інтеграції їх економік – спільною зовнішньою економічною політикою, функціонуванням спільного ринку товарів та послуг, капіталів, праці, функціонування спільної валюти, спільною зовнішньою політикою та впровадження на території союзу спільного громадянства.

Наведемо систему з трьох найважливіших чинників такої європейської інтеграції [15]:

I) Потреба в мирі та безпеці в регіоні. З огляду на різні конфлікти останнього часу в оновленій Європі уряди дійшли висновку, що для їх держав важливо мати тверді гарантії миру, що більше ніколи на території не повторяться жахіття і жорстокість, які сталися під час двох світових воєн. Спільним рішенням про співпрацю країни-учасниці мали на меті перешкодити появи нових кривавих конфліктів. При цьому, щоб стримати розвиток і просування далі в Європу комунізму, який на той час набирив усе більших обертів, зупинити економічною експансією США в Європі, члени створюваного союзу поклали за мету тісну політичну та економічну співпрацю.

II) Надія на економічний розвиток та добробут. Співпраця між державами в межах об'єднаної Європи також переслідувала в майбутньому економічну стабільність та успіх. Зорганізувати і оптимізувати економічну діяльність та розвиток міжнародної торгівлі в межах континенту допоміг би спільний європейський ринок – гарант гарантією вільного руху осіб, капіталу, товарів та послуг.

III) Посилення економічної та політичної ролі у світі. Ослаблені країни та економіка в результаті воєн призвели також і до значного ослаблення позицій

європейських країн у світі. Досягати значимості країн кожної окремо було непосильною задачею, але тісна співпраця у всіх сферах могла б допомогти повернути втрачені позиції, значення, роль, владу, яку Європа втратила.

Таким чином, ЄС був створений як результат поступального та логічного розвитку економічної і політичної інтеграції країн Західної Європи. Цей процес інтеграційного розвитку можна розділити на етапи, наведені в табл.1.1.

Таблиця 1.1.

Етапи європейської інтеграції

Основні дати	Визначальні події історичного процесу
1	2
9.05.1950	«Декларація Шумана» : Р. Шуман, міністр закордонних справ Франції виступив з пропозицією про створення спільного ринку вугільної та сталеливарної продукції країн Франції, ФРН та інших західноєвропейських основною ціллю даного плану стало примирення між країнами та недопущення між ними війни у майбутньому.
18.04.1951	Створення Європейського співтовариства вугілля і сталі (ЄСВС) шляхом підписання Паризького договору, набуття чинності 23.07.1952р. До ЄСВС увійшли : Франція, Німеччина, Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди. Ці країни в подальшому стали ініціаторами і рушійною силою європейської інтеграції.
27.05.1952	Підписання Договору про заснування Європейського оборонного співтовариства (ЄОО) країнами «європейської шістки»
23.03.1957	Підписання Договору про створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та Договору про створення Європейського співтовариства з атомної енергетики (Євратом), м. Рим
8.04.1965	Підписання Договору про злиття виконавчих органів ЄСВС, Євратому та ЄЕС, набуття чинності 1.07.1967р. В результаті – створення єдиної структури інститутів – Європейська Комісія, Рада Європейських Співтовариств, Європейський Парламент та Суд Європейських Співтовариств, для забезпечення розвитку європейської інтеграції. Європейська Рада з глав держав та урядів країн-членів Європейських Співтовариств була створена у грудні 1974р.
1968р.	Завершення перших двох етапів європейської інтеграції : формування зони вільної торгівлі та митного союзу ЄЕС.
1969р.	Завершення третього етапу європейської інтеграції : формування спільного ринку ЄЕС. Досягнення первісних цілей ЄЕС, визначених Римським договором 1957р. Визначення подальших завдань для розвитку європейської інтеграції
Початок 70-хрр.	Початок процесу розширення ЄЕС
1.01.1973р.	До членів ЄЕС приєдналися Велика Британія, Данія, Ірландія
1981р.	До членів ЄЕС приєдналася Греція
1986р.	До членів ЄЕС приєдналися Іспанія та Португалія
1987р.	Підписано Єдиний європейський акт, набуття чинності у лютому 1986р.
1992р.	Підписано Договір про Європейський Союз у Маастрихті, набуття чинності 1.11.1993р.

1	2
1995р.	До членів ЄЕС приєдналися Фінляндія, Австрія, Швеція
1997 р.	Підписано Амстердамський договір, набуття чинності 1.05.1999р. Укладення Шенгенської угоди про вільне (безвізове) пересування громадян у межах ЄС
2002р.	Введення до готівкового обігу єдиної грошової одиниці ЄС – євро
2004р.	До членів ЄЕС приєдналися Польща, Угорщина, Чеська Республіка, Словаччина, Словенія, Кіпр, Мальта, Естонія, Литва, Латвія
2004р.	Підписана Конституція ЄС главами держав та урядів 25 країн-членів ЄС у Римі
2007р.	До членів ЄЕС приєдналися Болгарія та Румунія
2009р.	Набуття чинності «Лісабонським договором про внесення змін у Договір про Європейський Союз і Договір про створення Європейської спільноти»
1.07.2013р.	До членів ЄЕС приєдналася Хорватія
1.01.2014р.	До членів ЄЕС приєдналася французька територія Індійського океану Майотта
31.01.2020р.	Завершено вихід Сполученого Королівства з Європейської
23.06.2022р.	Європейський парламент ухвалив резолюцію із закликом надати для України статус кандидата на членство в ЄС

Джерело: розроблено на основі даних [16]

Єдиний європейський акт визначив подальші цілі Європейської інтеграції, наприклад, – створення Єдиного внутрішнього ринку до 1993р.; розробка спільної політики в соціальній сфері та охорони навколишнього середовища, а також стосовно науково-технологічного розвитку [17]. Набуття чинності Єдиним європейським актом ознаменувало наступний етап економічної інтеграції і гармонізацію економічної політики та інституцій. Назва об'єднання «Європейський Союз» вперше з'явилося в 1972р. під час проведення Паризької конференції.

Згідно Амстердамського договору, зміни та доповнення до Маастрихтського договору про Європейський Союз, Римського договору про заснування Європейського (Економічного) Співтовариства та Євроатому, Договору про заснування ЄСВС стосувалися повноважень, напрямків діяльності, інституційних механізмів стосовно цілей, визначених Маастрихтським договором [18].

Шенгенська угода відіграє особливу роль з моменту її підписання. Всі країни Шенгенської угоди є членами ЄС, виключення складають Ісландія, Норвегія,

Швейцарія.

Введення в обіг євро стало новим етапом інтеграції – перехід до формування економічного та валютного союзу ЄС. Наразі на території 12 країн-членів ЄС перебуває в обігу євро. Євро не використовують у Великій Британії та Данії, Швеції через невиконання необхідних критеріїв, як і ще 10 держав, які приєдналися до ЄС у 2004р.

Сьогодні ЄС нараховує 27 держав-членів. У Конституції ЄС відображено головні цілі, завдання та функції ЄС, організаційна структура та процедура прийняття рішень, права і обов'язки всіх європейських органів управління, напрямки діяльності організації [19].

Не ратифікація влітку 2005р. першої спільної Конституції, що сталася на референдумах у Франції та Нідерландах призвела ЄС до правової кризи. «Лісабонський договір про внесення змін ...» фактично став завершальним етапом періоду правової кризи, після підписання спільної угоди та погодженн послідовного її виконання всіма членами.

2009-2010рр. в Греції, Ірландії, Португалії та інших країнах-членах був високий ризик дефолту. Країнам-членам, які не могли зібрати кошти, лідери ЄС вирішили надати позики. Цей період характеризується як європейська криза. Греція намагається вирівняти фінансову сферу. Інші країни також наражаються на ризику та його наслідки. Проте механізм позики було узгоджено. В ЄС дійшли консенсусу щодо подальшої економічної інтеграції та ряду пропозицій як Європейський валютний фонд та федеральне казначейство [20, 21].

В 2012р. Європейська Унія отримала Нобелівську премію миру оку за «внесок у просування миру та примирення, демократії та прав людини в Європі» [22, 23].

Вихід Сполученого Королівства з Європейської Унії було завершено 31.01.2020р. 23.06.2016р. громадяни Сполученого Королівства проголосували за це на референдумі. Великобританія стала першим і наразі єдиним членом ЄС, який вийшов з союзу. Держава скористалася статтею 50 Договору про Європейську Унію (TEU) і

прийняла рішення про вихід 51,9% голосів проти 48,1%, що проголосували «проти».

Пандемія COVID-19 спричинила економічну кризу ЄС. Після чого лідери Союзу вперше погодили виділення спільного боргу для фінансування Європейської програми відновлення « Next Generation EU» (NGEU) [24].

Після 24.02.2022р. ЄС вирішила ввести жорсткі санкції проти Росії і виконала це рішення. Також були домовленості про об'єднаний пакет військової допомоги Україні для летального озброєння. Фінансування здійснюється через позабюджетний Європейського фонду миру [25, 26].

На початку війни країни-члени ЄС, сусіди приймали масовий наплив біженців з України. В ході конфлікту в Україні стала очевидною проблема енергетичної залежності ЄС від Росії [27]. Постала гостра потреба переходу до альтернативних постачальників енергії та подальшого розвитку чистих джерел енергії [27].

28.02.2022р. Президент України Володимир Зеленський підписав заявку на членство України в ЄС. Глава держави із Головою ВРУ та Прем'єр-міністром України підписали Спільну заяву [28]. 1.03.2022р.

Європейським парламентом була надана рекомендація зробити Україну офіційним кандидатом на членство [29]. 10.03.2022р. Рада Європейській Унії звернулася до Європейської Комісії з проханням дати висновок щодо заявки [30].

8.04.2022р. фон дер Ляєн передала Президенту України В. Зеленському законодавчу анкету [31], 17.04.2022р. Україна завершила роботу над першою частиною опитувальника [32], а 9.05.2022р. – над другою [33].

17.06.2022р. Європейська комісія рекомендувала Європейській раді надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС; 23.06.2022р. Європейський парламент ухвалив резолюцію із закликом надати для України статус кандидата на членство в ЄС невідкладно; 23.06.2022р. статус кандидата на вступ до ЄС було надано Україні і Молдові [34, 35, 36, 37, 38, 39, 40].

Сам вступ України до ЄС має відбутися не раніше 2029р.

1.3. Економічні складові та принципи функціонування ЄС

ЄС – це Союз країн Європи, які об'єдналися для досягнення стабільності, миру та процвітання на основі загальнолюдських та демократичних цінностей. Наразі ЄС – найбільший у світі економічний союз. Членами ЄС мають право ставати європейські країни. Для цього повинно бути встановлено той факт, що в цій країні дотримуються демократичних принципів суспільного устрою. В ст. 6, ст. 49 Договору про Європейський Союз таким визнано: «принципи свободи, демократії, пошани прав людини і основних свобод, а також принцип правової держави» [41]. Також згідно загальним правилам, необхідним є високий рівень економічного розвитку – має бути порівняним з середнім значенням показника в ЄС. В країні повинні бути реалізовані реформи правової сфери з метою швидкого узгодження внутрішнього законодавства кандидата до відповідних норм європейського права [15, 41].

Законодавчим органом ЄС є Європарламент разом та Рада Європейського Союзу. Члени Європарламенту (ЄП) обираються шляхом загального голосування кожні 5 років. Вони покликані представляти в ЄП інтереси близько 500 мільйонів людей. ЄП – це єдиний орган ЄС, який є виборним безпосередньо громадянами. ЄП є виконавчим органом ЄС і одним з найпотужніших органів законодавчої влади в світі. Проте більше влади належить Європейській Раді, що також є виконавчим органом ЄС.

Основні принципи функціонування ЄС представлено в табл. 1.2.

Структурно ЄС складається з:

I) Центральна – Європейське співтовариство та Євратом. В договорі про ЄС зазначено роль Співтовариств для забезпечення єдності та послідовності дій: «Союз ґрунтований на Європейських співтовариствах, доповнених політиками та формами співробітництва, встановлених цим Договором» (ч. 3 ст. 1) [42].

II) Спільна закордонна та безпекова політика. Мета політики – утвердження ідентичності Союзу на міжнародній арені та створення спільної системи військової оборони (ст. 2 Договору про ЄС) [42].

Основні принципи функціонування ЄС

Принципи	Сутнісна характеристика принципу
Розбудова економічного і валютного союзу	Основа – єдина грошова одиниця ЄС
Створення шенгенського простору	Єдина віза для іноземців на підставі Шенгенської угоди
Розробка і проведення загальної політики в різних сферах	Загально аграрна політика Політика конкуренції Імміграційна політика Транспортна політика Екологічна політика тощо
Формування єдиного права ЄС	Самостійна правова система регулювання найважливіших сфер за участю держав-членів, юридичних осіб, громадян
Створення інституту громадянства ЄС	Правові зв'язки громадян держав- членів з ЄС Основи правового положення громадян ЄС викладені в Хартії ЄС, прийнятій у 2000р.
Розробка законодавства і системи організаційних заходів кримінально-правової сфери	Перетворення ЄС на «простір свободи, безпеки і правосуддя» Нормативні акти по боротьбі з тероризмом, фальшивомонетництвом, відмиванням грошей і іншими формами «транснаціональної» злочинності; встановлення мінімальних стандартів захисту прав осіб, злочинів, що стали жертвами створення Європейського поліцейського відомства; підготовка до введення «європейського ордеру на арешт» тощо
Трансформація ЄС в самостійного учасника міжнародних відносин	Партнерські стосунки з іноземними державами

Джерело: розроблено на основі даних [41]

III) Поліцейське та судове співробітництво з кримінально-правових питань. Має на меті забезпечення «високого рівня безпеки в межах простору свободи, безпеки та правосуддя» (ст. 29 Договору про ЄС) [42].

Всі елементи покликані охопити інтеграційні процеси у сферах соціально-економічній, зовнішньополітичній, військовій, правоохоронній.

Архітектура ЄС представляє собою єдину організацію, яка забезпечується єдиним складом держав-членів, інституційною структурою для користування Співтовариствами та Союзом: «Союз обслуговується єдиною інституційною структурою, яка забезпечує узгодженість і наступництво діяльності, що здійснюється з метою досягнення цілей Союзу» (ч. 1 ст. 3) [42].

Організаційна структура ЄС побудована з урахуванням принципу поділу

законодавчих, виконавчих і судових функцій. Відтак основні інститути ЄС такі:

- а) Європейський парламент;
- б) Рада Європи;
- в) Рада Європейського Союзу;
- г) Європейська комісія;
- д) Європейський суд;
- е) Палата аудиторів.

Глави країн-членів або їх урядів, голови Європейської Комісії складають Європейську Раду. Її завдання – мотивувати розвиток ЄС, визначати його політику (ст. 4 Договору про ЄС). Скликається тричі на рік на саміти ЄС [42].

Європейська Комісія – виконавчий орган, покликаний контролювати, як виконуються прийняті рішення. Надано право проявляти законодавчу ініціативу. Суд Європейських співтовариств покликаний здійснювати правосуддя у справах про застосування та тлумачення установчих договорів Співтовариств і ЄС [42]. Палата аудиторів виконує контроль за виконанням бюджету ЄС.

ЄС – це фінансово самостійне об'єднання. Бюджет Союзу формується із власних надходжень, які складаються з мита з імпорту товарів і послуг до ЄС; сільськогосподарських мит і штрафів; процентних відрахувань від податку на додану вартість, що стягується в державах-членах [14]. Його затверджують та виконують Комісія ЄС, Рада ЄС та Парламент ЄС. Контроль за його виконанням здійснює Рахункова палата ЄС [42].

В економічному розвитку на період 2019-2024рр. Європейська Рада визначила стратегічні пріоритети, якими будуть керуватимуться інституції ЄС в своїй роботі протягом наступних 5 років: розвиток міцної та динамічної економічної бази шляхом поглиблення Економічного та валютного союзу. Метою є краща підготовка Європи до можливих потрясінь, створення банківського союзу та союзу ринків капіталу, зміцнення міжнародного значення євро, розвиток освіти, підтримка бізнесу, впровадження цифрових технологій трансформація та розробка надійної промислової

політики [43].

Свої пріоритети розвитку, пов'язані з політикою, має Європейська комісія: вибудова Європи цифрові трансформації через інвестування в бізнес, дослідження та інновації, реформування захисту даних, надання людям навичок, необхідних для нового покоління технологій, і розроблення відповідних правил [43]. Ще один стратегічний пріоритет – розвиток економіки, яка працює для людей, зміцнення економіки Союзу, збільшення робочих місць, зменшення нерівності.

Отже, досліджуючи розвиток ЄС, ми можемо вивчити досвід країни з успішного об'єднання своїх економічних і політичних ресурсів в спільних інтересах. ЄС служить моделлю інтеграції для країн, розташованих в інших регіонах земної кулі. ЄС є прикладом і партнером для України.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Дослідження основних показників діяльності Європейського Союзу

Територія ЄС складає 4 млн. кв. кілометрів. Чисельність населення ЄС більше 508 млн. тобто приблизно 7% від загальної чисельності населення світу. Більше проживає лише в Індії та Китаї.

У 2-й декаді XXI ст. в ЄС було вироблено близько 25% світового ВВП; світова торгівля товарами складала 33% від світового показника; світова торгівля послугами – 25% відповідно; накопичено близько 32% світових інвестицій; 1/3 обсягів світового науково-технічного потенціалу [44].

Найбільшими національними економіками були:

- ФРН – 24% від ВВП ЄС;
- Великобританія (до виходу з ЄС) – 18,5%;
- Франція – 17,5%;
- Італія – 13,2%;
- Іспанія – 8,5%.

ЄС займає перші позиції у економічному розвитку світу; До Союзу належить 5 з 10 перших за конкурентоспроможністю країн у світі; В ЄС знаходяться 20 найбільших ТНК у світі, 135 компаній з 500 найбільших у світі.

ВВП на душу населення є характеристикою, що визначає рівень розвитку країни. Усі показники для складу виражаються в єдиній валюті – дол. США. В табл. 2.1. представлені значення ВВП на душу населення за 2021-2022рр.

Отже, ВВП на душу населення найбільшим в 2022р. виявився в Люксембурзі, Ірландії, Швейцарії, Норвегії, Данії; найменшим в Словаччині, Румунії, Латвії, Греції, і Болгарії. Динаміка також представлена на рис. 2.1.

ВВП на душу населення

№ з/п	GEO (Labels)	2021	2022	№ з/п	GEO (Labels)	2021	2022
1	Люксембург	129313	138193	16	Кіпр	46250	51775
2	Ірландія	113786	133789	17	Словенія	44358	50059
3	Швейцарія	78081	84661	18	Чехія	44305	49421
4	Норвегія	71552	78408	19	Іспанія	41921	47111
5	Данія	64329	70924	20	Литва	43455	47107
6	Нідерланди	62969	69963	21	Естонія	42826	45206
7	Австрія	59917	66984	22	Польща	38555	43480
8	Ісландія	59575	66512	23	Португалія	37332	42634
9	Швеція	60028	65496	24	Угорщина	37443	42044
10	Німеччина	59017	63816	25	Хорватія	35054	40143
11	Бельгія	57485	63070	26	Словаччина	36132	39490
12	Фінляндія	53833	58651	27	Румунія	34245	38721
13	Мальта	51270	58072	28	Латвія	35252	38545
14	Франція	51547	56426	29	Греція	32433	36909
15	Італія	46696	51847	30	Болгарія	27156	30216

Джерело: складено автором на основі [45]

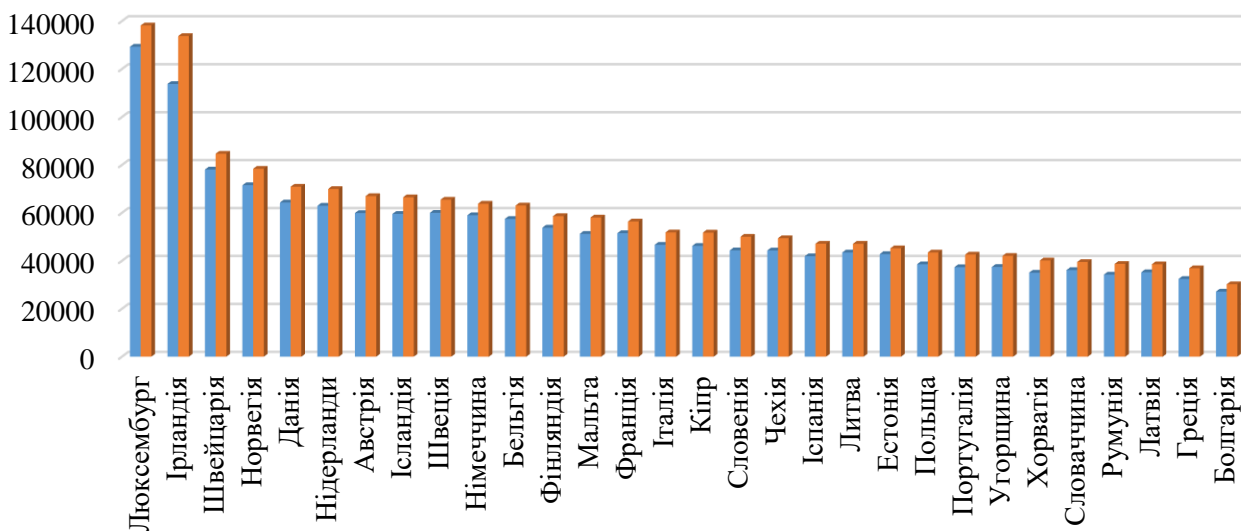

Рис. 2.1. ВВП на душу населення, дол. США

Джерело: складено автором на основі [45]

Вищі темпи економічного зростання за результатами в менш розвинених країнах ЄС на початку XXI ст. призвели до відновлення тенденцій зближення рівнів соціально-економічного розвитку країн ЄС [44].

Швейцарія не є членом ЄС, вона асоціюється з ним через низку двосторонніх договорів. В них країна прийняла різні положення законодавства ЄС з метою долучитися до єдиного ринку Союзу, але не вступаючи як член. Усі сусідні із Швейцарією країни крім Ліхтенштейна є членами ЄС.

Норвегія також не є членом ЄС. Як і Швейцарія, вона асоціюється з Союзом через членство в Європейському економічному просторі (ЄЕЗ). Норвегія розглядала можливість вступу, але вирішила відмовитись після референдумів у 1972р. та 1994р. Має два сухопутні кордони з країнами-членами ЄС – Фінляндією та Швецією.

Ісландія частково інтегрована до ЄС через Угоду про Європейський економічний простір та Шенгенську. Заявка на членство подавалася в 2009р., проте була суперечливою через що уряд її заморозив.

На рис. 2.2. представлені темпи росту ВВП членів ЄС в 2022 та 2023рр.

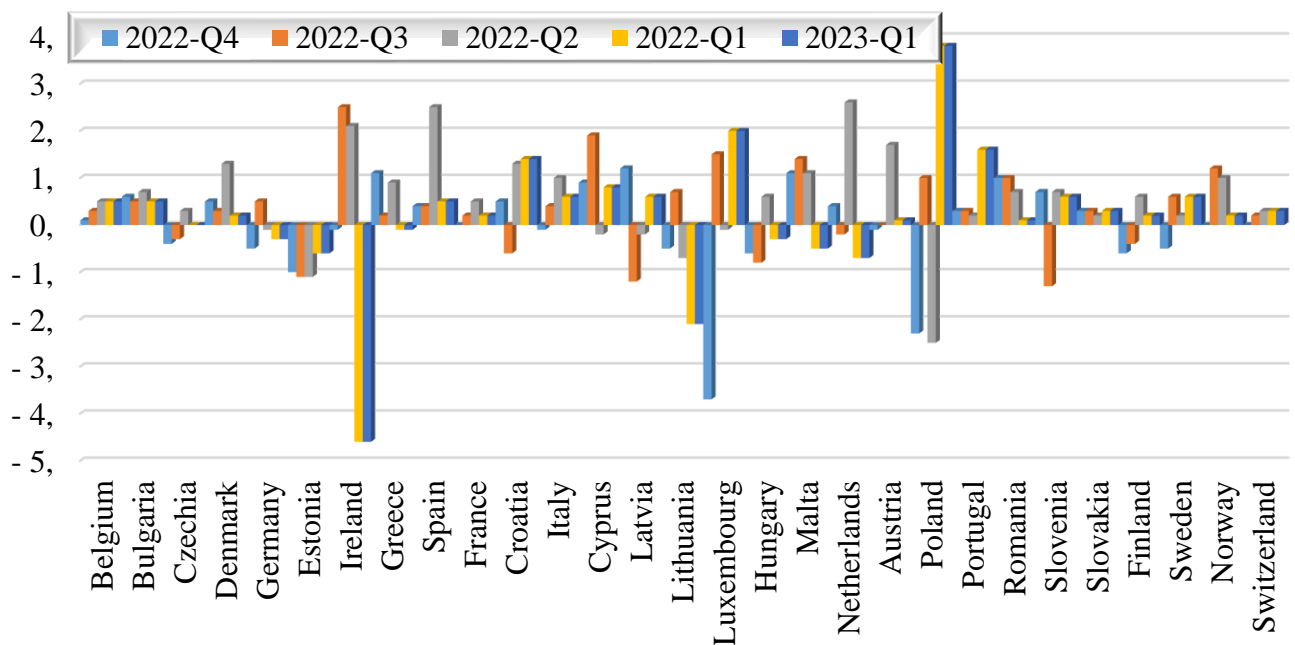

Рис. 2.2. Темпи росту ВВП в 2022-2023рр., %

Джерело: складено автором на основі [45]

За останні майже 1,5 роки зниження ВВП спостерігалось в Ірландії, Литві, в I кв. 2023р. – в Австрії. Суттєве підвищення ВВП за два останні квартали – IV кв. 2022р.

і I кв. 2023р. спостерігається в Польщі.

На рис. 2.3.-2.4. покажемо темпи приросту ВВП в 2020-2021рр.

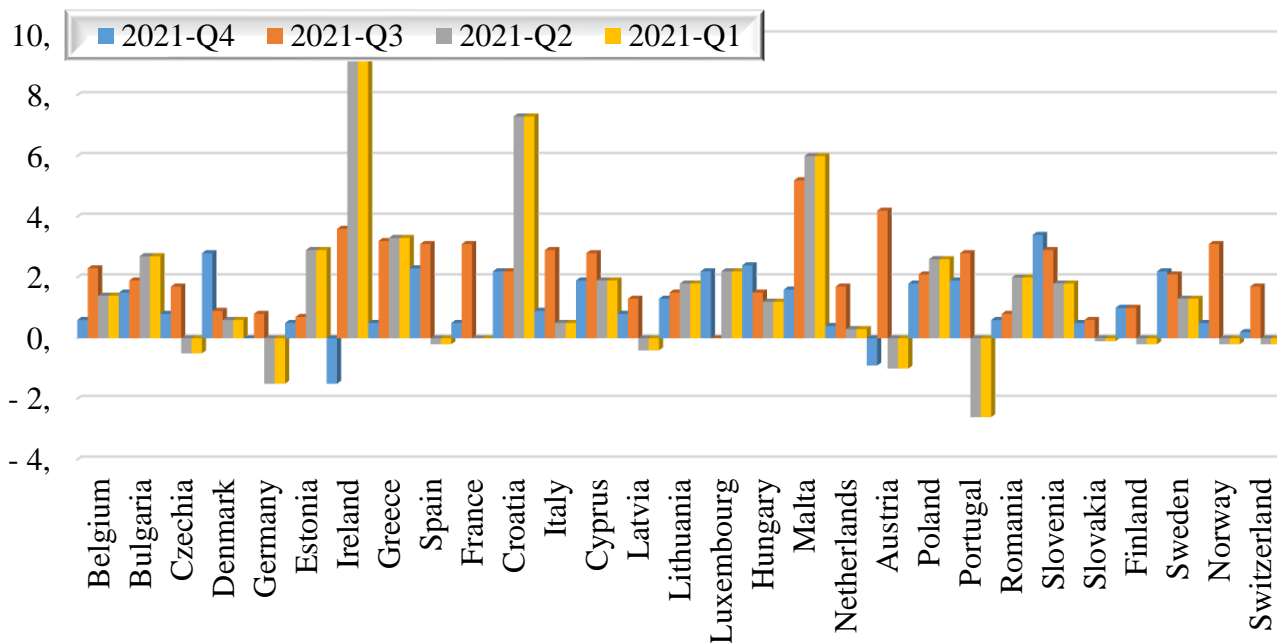

Рис. 2.3. Темпи росту ВВП в 2021р., %

Джерело: складено автором на основі [45]

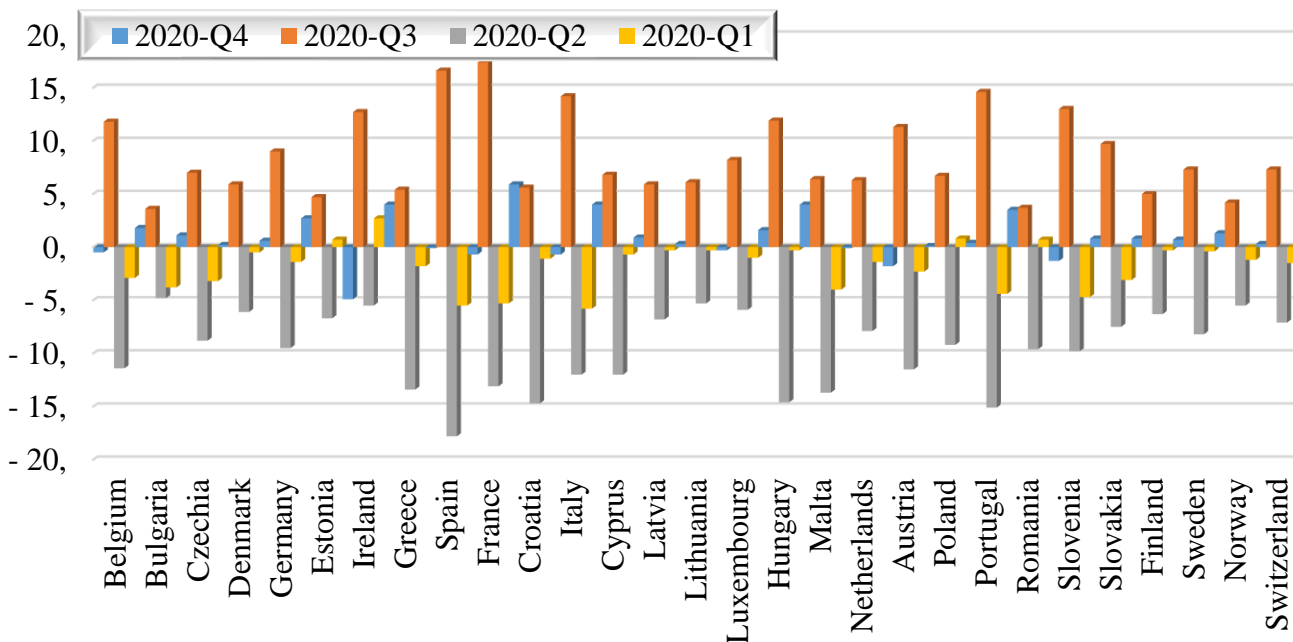

Рис. 2.4. Темпи росту ВВП в 2020р., %

Джерело: складено автором на основі [45]

Отже, в 2021р. ми бачимо позитивну динаміку ВВП практично в кожній країні ЄС. Виділити негативну динаміку ми можемо лише в Німеччині в 3-4 кв. і в Португалії в 3-4 кв. Позитивно виділяються в 3-4 кв. 2021р. Ірландія, Греція і Мальта.

Більш інформативною є діаграма 2020р. На рис. 2.4. ми спостерігаємо динаміку ВВП країн ЄС в період впровадження карантинних заходів. Якщо на початку 2020р. ВВП зростав практично у всіх країнах, то в 3-4 кв. очевидно зниження.

На рис. 2.5. представлена динаміка безробіття за окремими місяцями 2022-2023рр. Найгірша ситуація в Греції, Іспанії та Італії. Найнижчий рівень безробіття в Чехії та Польщі.

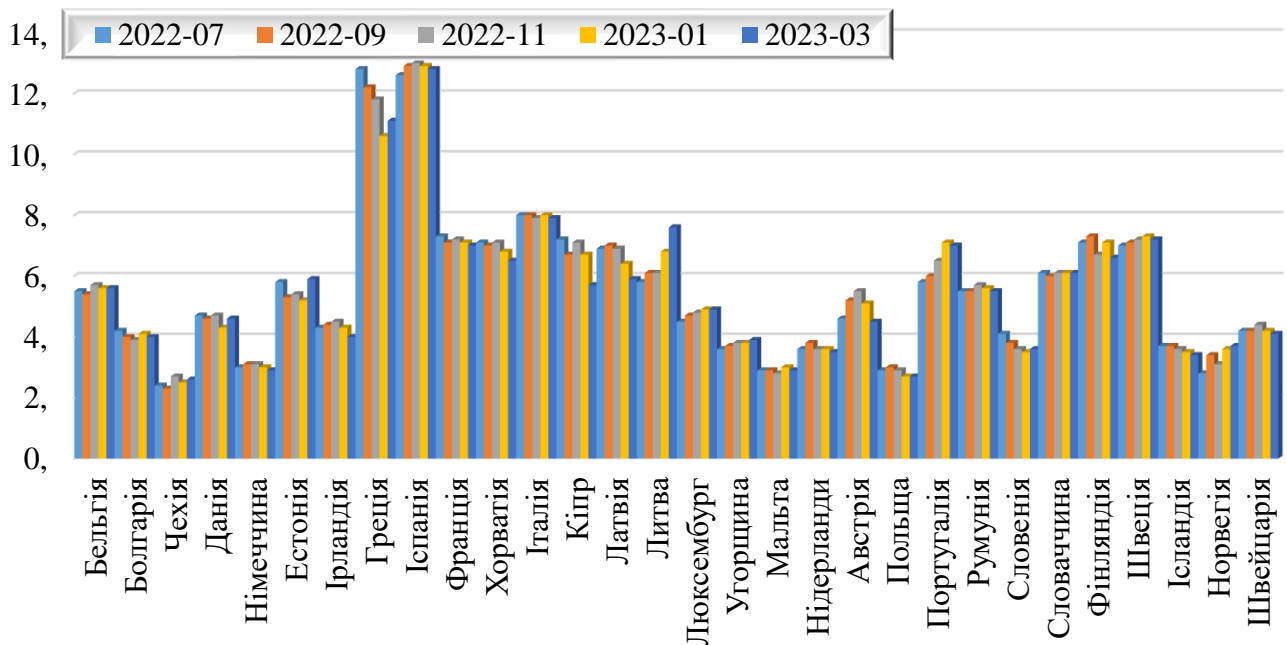

Рис. 2.5. Динаміка безробіття в 2022-2023рр., тис. осіб

Джерело: складено автором на основі [45]

Наступним етапом аналізу буде дослідження показників інфляції.

За даними аналізу в 2022-2023рр. рівень інфляції в країнах ЄС досить високий. Особливо це помітно в Норвегії, Естонії, Латвії та Литві. Найнижчий рівень інфляції в Швейцарії.

В зимовому прогнозі Єврокомісії на 2023р. передбачалося, що темпи зростання

на 2023р. прогноуються у розмірі 0,8% в ЄС та 0,9% в єврозоні; після досягнення піку в 2022р. інфляція знижуватиметься [46].

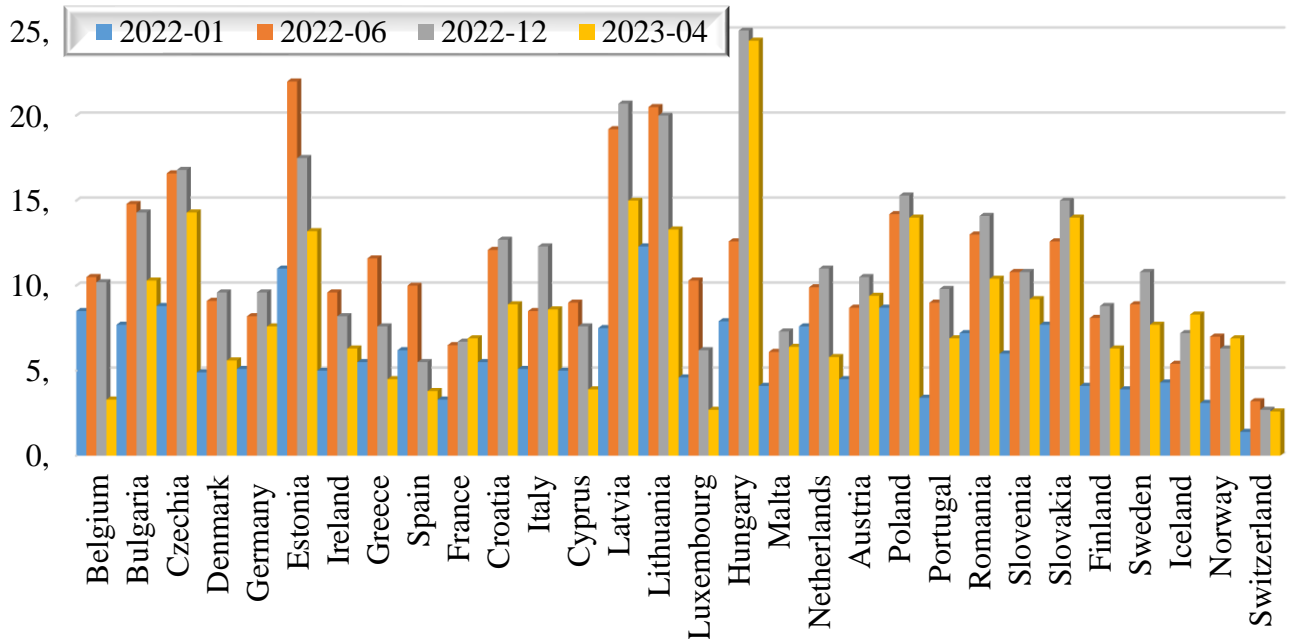

Рис. 2.6. Рівень інфляції в 2022-2023рр., %

Джерело: складено автором на основі [45]

В травні 2023р. прогноз був кращим: зростання економіки до 1%, раніше ріст ВВП прогнозувався на рівні 0,8%; інфляція в єврозоні у 2023р. становитиме 5,8% замість 5,6%, яких раніше очікували; споживчі ціни можуть зрости на 6,7%, у 2024р. – на 3,1%. Попередні прогнози становили 6,4% і 2,8% відповідно [47].

В наступному пункті паралізуємо, якою є економіка ЄС в порівнянні з іншими країнами світу.

2.2. Місце Європейського Союзу у світовій економіці

Отже, до ЄС входять двадцять сім країн. Вони створюють єдиний ринок. Розглянемо світові показники та порівняємо основні з них з показниками ЄС,

Наразі ми можемо робити висновки, що економічна політика ЄС спрямована на

підтримку зростання за рахунок інвестицій в транспорт, енергетику та наукові дослідження. Обов'язковою умовою є економічне зростання при одночасному мінімальному негативному впливу на навколишнє середовище.

Економіку ЄС можна вимірювати обсягами товарів та послуг, які вона виробляє, тобто ВВП. На рис. 2.7. представлена динаміка ВВП трьох головних суб'єктів світової економіки – США, Китаю та ЄС.

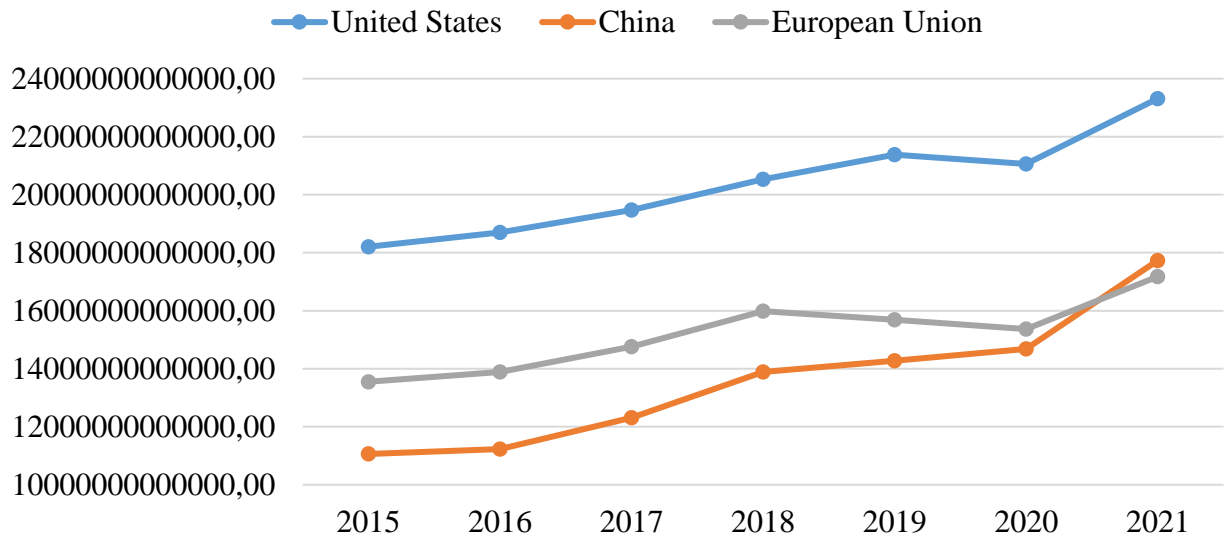

Рис. 2.7. Динаміка ВВП США, Китаю та ЄС, дол. США

Джерело: складено автором на основі [48]

За даними аналізу в досліджуваному періоді ВВП США і Китаю мають практично однакові тенденції. ВВП ЄС почав знижуватися в 2019р., в 2020р. показник продовжував знижуватися. В 2021р. навпаки, помітним стає підвищення, але Китай випереджає, вперше за цей період. Тобто до 2021р. ВВП ЄС займав 2 місце за величиною у світі.

Протягом 2020р. економіка ЄС, як і інших країн, розвивалася на фоні поширення коронавірусу. В цей час вживали протипандемічні заходи усі країни, тому результат по ВВП – зниження. Так, ВВП ЄС за 2020р. скорочення склало 6,2 %, в 2019р. ВВП дещо підвищився – на 1,6 %. Результат 2020р. був найгіршим за всю історію ЄС. Для прикладу, у 2009р. за наслідками світової фінансової кризи ВВП

скоротився на 4,3 %. Також і більш помітне скорочення ВВП можна було спостерігати у євросоні, це 19 країн ЄС, – на 6,6 % [50].

На рис. 2.8. ми можемо порівняти кількісні показники темпів приросту ВВП США, Китаю та ЄС. З діаграми очевидно, що зниження в ЄС розпочалося ще в 2019р.

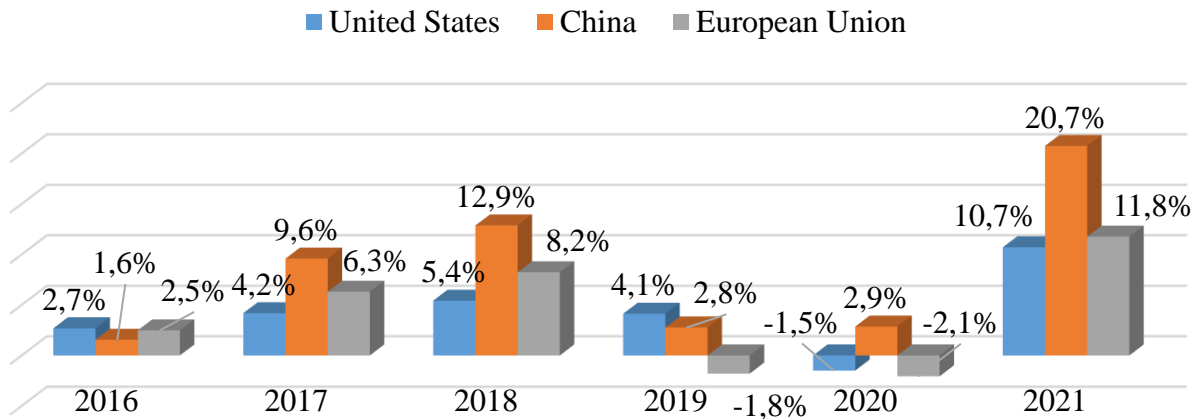

Рис. 2.8. Темпи приросту ВВП, %

Джерело: складено автором на основі [48]

Скорочення економіки ЄС призвело до підвищення бюджетних витрат та запозичень на фінансових ринках [50]. В результаті тенденція стосовно зниження рівня сукупного державного боргу країн ЄС до ВВП, яку можна було спостерігати з 2015р. змінилася. Так само в цей час змінилась 10-річна тенденція щодо скорочення бюджетного дефіциту країн ЄС до їх ВВП [50].

Найбільше постраждали сфери продажу автомобілів та авіаційних перевезень, скоротився ринок продажу пасажирських автомобілів у 2020р. на 20,6%, в США – на 16,6%, Китаї – на 6,8% [50]. А виробництво пасажирських автомобілів в ЄС скоротилося на 22,3 %.

На рис. 2.9. представлена структура ВВП в 2021р.

Очевидно, що частка ВВП ЄС складає майже 16% світового. Це дещо менше ніж у Китаї, і приблизно на 5% менше ніж в США.

На рис. 2.10., 2.11., 2.13., 2.14. продемонстрована динаміка імпорту та експорту товарів та послуг трьох найбільших учасників зовнішньої торгівлі у світі.

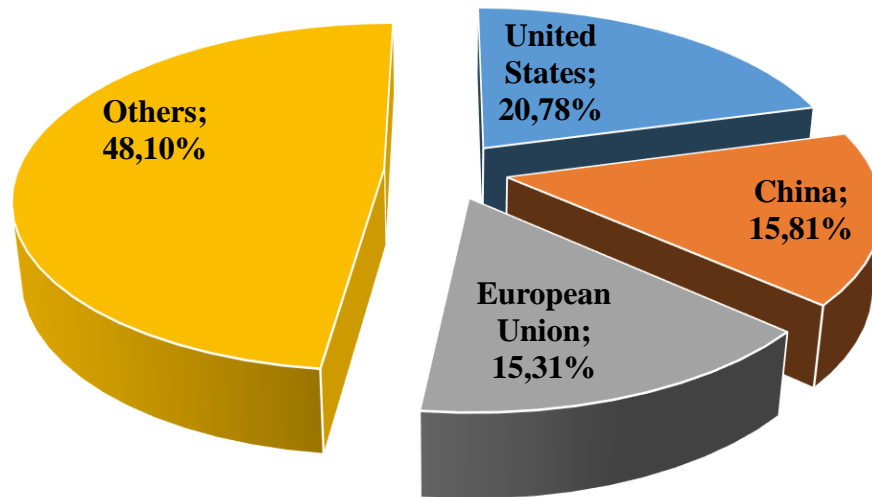

Рис. 2.9. Структура світового ВВП у 2021р., %

Джерело: складено автором на основі [48]

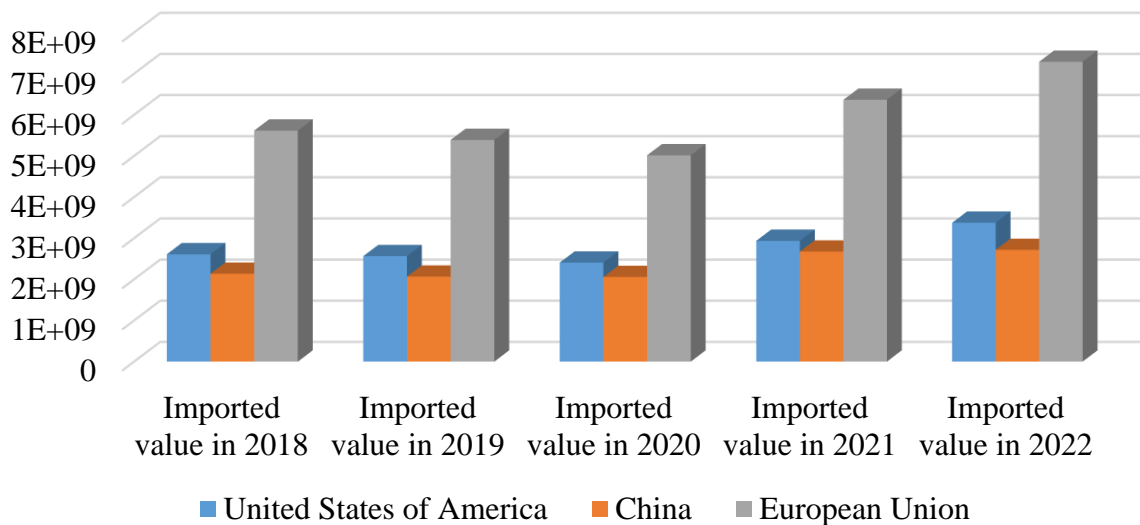

Рис. 2.10. Імпорт товарів у 2018-2022рр., тис. дол. США

Джерело: складено автором на основі [49]

В зовнішньої торгівлі товарами ЄС за підсумками 2020р. демонструє скорочення. Експорт товарів склав 5,4 трлн дол. США, скорочення до 2019р. – на 3,5% [50]. В країнах-членах ЄС динаміка була різною: Німеччина – -7,5%, Франція – -14,2%, Італія – -6,9 %, Бельгія – -5,7%, Мальта – -35,3%. А от експорт Нідерландів зріс на 17 %, Польщі – на 7,6%, Словенії – на 19,2% [50].

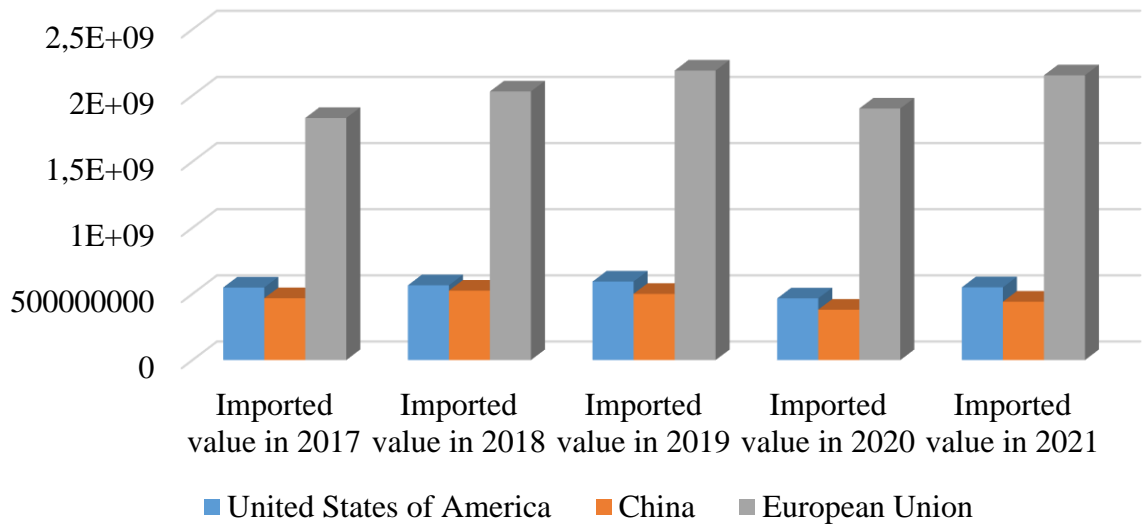

Рис. 2.11. Імпорт послуг у 2017-2021рр., тис. дол. США

Джерело: складено автором на основі [49]

Імпорт послуг також демонструє схожу динаміку – відчутне зниження у 2020р. Але і експорт, і імпорт товарів та послуг в ЄС значно перевищує ці показники в США та Китаї.

На рис. 2.12. ми показали структуру експорту товарів, виділивши ЄС та інший світ. Тут ми бачимо скорочення частки в 2021р. та ще більше – в 2022р. Але вона все таки близько 30%, тобто ЄС є дуже впливовим Союзом з потужною економікою.

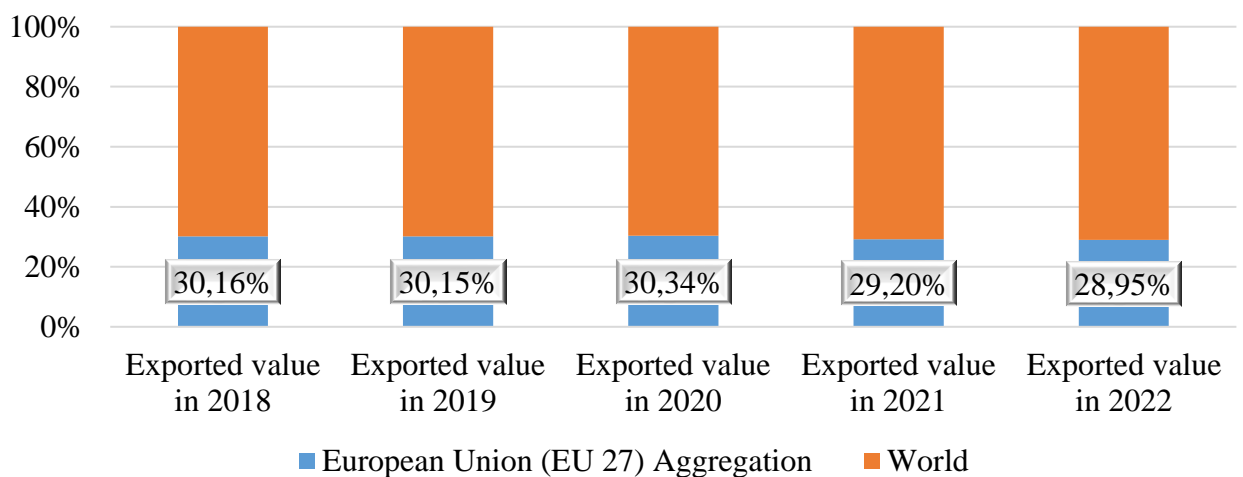

Рис. 2.12. Структура експорту товарів у 2018-2022рр., %

Джерело: складено автором на основі [49]

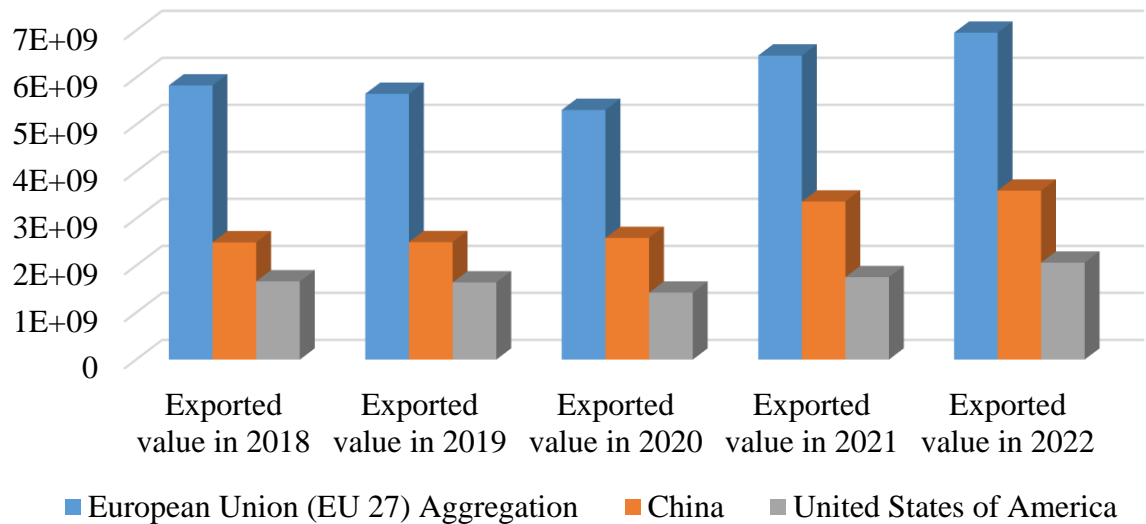

Рис. 2.13. Експорт товарів у 2018-2022рр., тис. дол. США

Джерело: складено автором на основі [49]

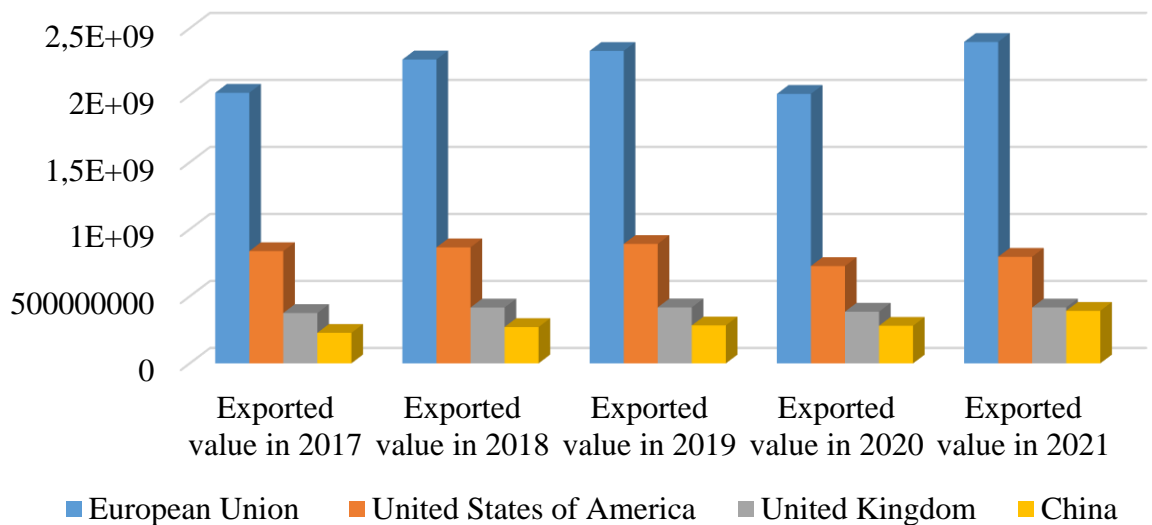

Рис. 2.14. Експорт послуг у 2017-2021рр., тис. дол. США

Джерело: складено автором на основі [49]

Імпорт товарів у 2020р. склав 5,1 трлн дол. США і скоротився в порівнянні з 2019р. на 4,6%. В розрізі країн – імпорт Німеччини – -5,2%, Франції – -10,8%. Італії – -10,7%, Бельгії – -7,2%, Нідерланди – +15,8%, Польща – +4,3% [50].

На рис. 2. 15. Ми бачимо динаміку рівня інфляції в ЄС.

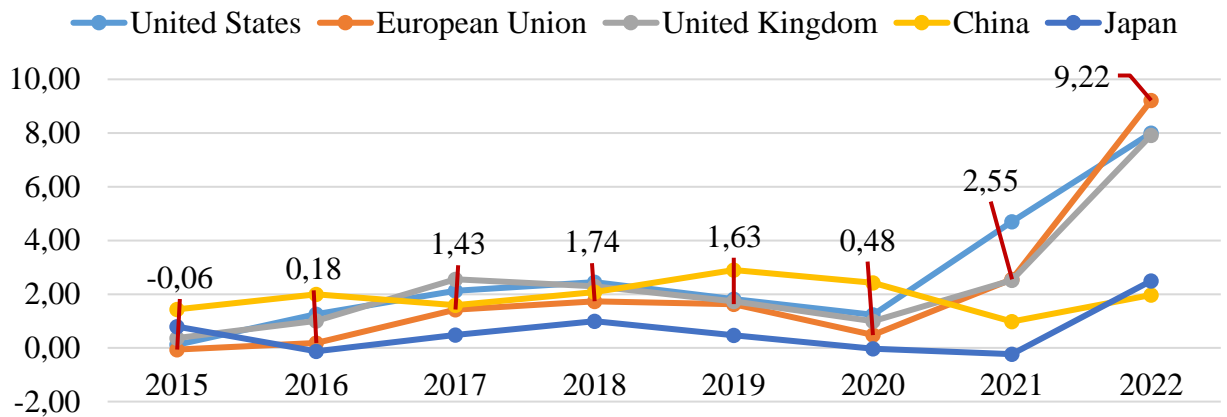

Рис. 2.15. Динаміка рівня інфляції, %

Джерело: складено автором на основі [49]

Маємо зазначити, що одним з наслідків зменшення економічної активності в ЄС стало зниження рівня інфляції. Динаміка з 2018р. – 1,74%; 1,63%; 0,48%; 2,25%; 9,22%. В 2022р. рівень інфляції суттєво збільшився [49]. Переважно був обумовлений рівнем інфляції в країнах, які не входять до єврозони – Польща – 3,7 %, Угорщина – 3,4 %, Чехія – 3,3 %, в загальному рівень інфляції єврозони – 0,3 % [50].

В порівнянні з США та Китаєм в ЄС рівень інфляції нижчий, проте ситуація змінюється в 2021-2022рр. Це пояснюється війною в Україні, оскільки країни ЄС знаходяться в безпосередній близькості. Також варто врахувати енергетичну кризу.

На рис. 2.16. продемонстрована динаміка прямих іноземних інвестицій.

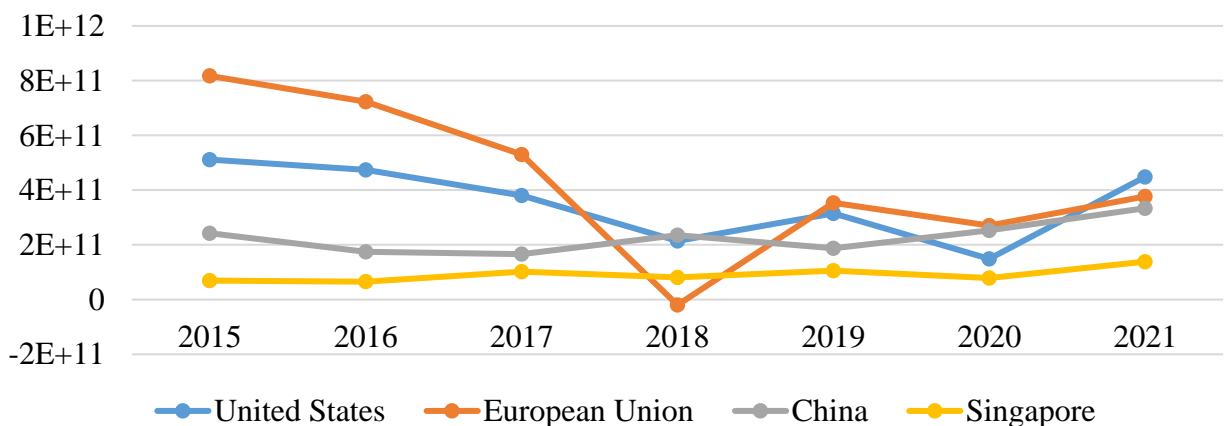

Рис. 2.16. Прямі іноземні інвестиції, чистий приплив, дол. США

Джерело: складено автором на основі [49]

Суттєве зниження активності ми спостерігаємо в 2018р. 20.11.2018р. було досягнуто попередньої домовленості з представниками Європейського парламенту стосовно нормативної бази ЄС на предмет перевірки прямих іноземних інвестицій. Угода має на меті механізми співпраці між країнами-членами ЄС та Єврокомісією. Саме такі зрушення викликали результат.

Загалом, ми довели, що ЄС є сильним в економічному плані Союзом, економіка якого разом з США та Китаєм визначає ключові світові тенденції.

2.3. Європейська економічна політика

Сьогодні і за пріоритетними планами ЄС з ідеєю єдиного ринку, яку успішно впроваджує, є головною рушійною силою, виступає гарантом миру, стабільності, безпеки і процвітання у Європі. Головні напрямки європейської економічної політики представлено на рис. 2.17.

Внутрішній ринок ЄС – це одна з самих більших економічних зон у світі, «територією без внутрішніх кордонів, де забезпечується вільний рух товарів, осіб, послуг і капіталу відповідно до положень Договору про функціонування Європейського Союзу (TFEU)» [51]. Він є центром Союзу. Торгівля між країнами-членами ЄС складає понад 60% загального обсягу торгівлі. внутрішній ринок як

Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) було створене для сприяння спільній економічній політиці в контексті європейської інтеграції. Біла книга «Завершення внутрішнього ринку», яка була видана Європейською комісією в 1985р., мала на меті зрушити розвиток єдиного ринку. Завершення цього процесу було заплановано на 1992р. Наразі в Європі використовують єдину валюту і ринки представляють собою єдиний європейський внутрішній ринок.

Європа позиціонує себе як надійного торгового партнера, за торговельну політику якого відповідає ЄС. Повною мірою це стосується товарів. Стосовно послуг – відповідальність розподіляються між ЄС і державами-членами.

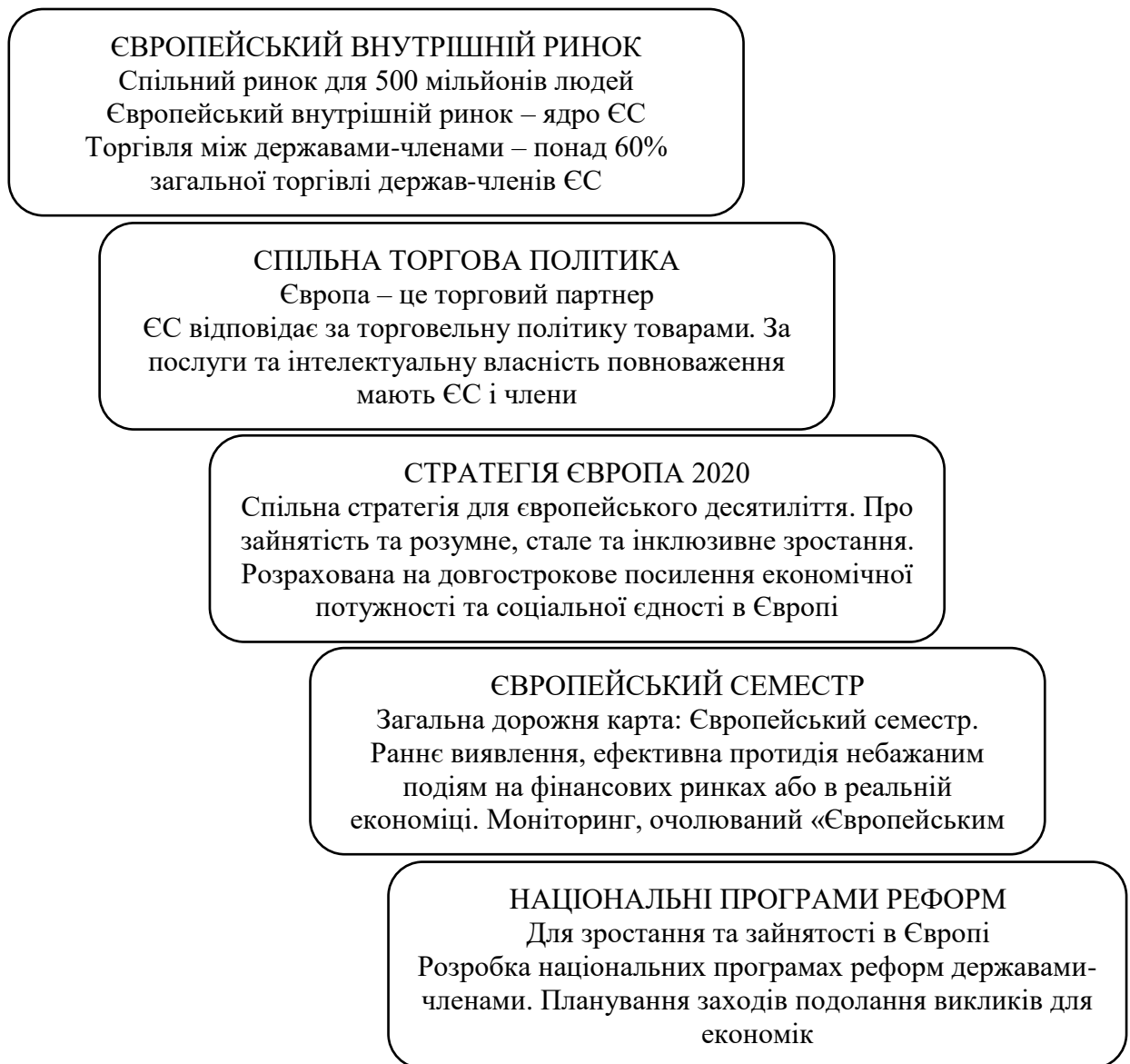

Рис. 2.17. Європейська економічна політика

Джерело: складено автором на основі [51]

Держави-члени ЄС відповідають в рамках угод GATS і TRIPS, допоки інших внутрішніх правил не прийнято. Разом з тим, прецедентне право Суду ЄС вимагає дотримання тісної праці між Європейською комісією та державами-членами з метою єдине розуміння Європи. Це особливо стосується СОТ.

Торговельна політика вибудовується Європейською комісією при координації державами-членами, що проходить щотижня як засідання комітету з торговельної політики Європейської ради [51].

У вересні 2018р. Європейська Комісія розробила пропозиції щодо модернізації СОТ, створеної у 1995р. Напрями модернізації СОТ:

- нормотворення;
- моніторинг
- врегулювання суперечок.

У 2010р. ЄС розробив стратегію «Європа 2020». Це новий тристоронній підхід до економічної політики. Згідно стратегії, Європа 21 ст. – це соціальна ринкова економіка, яка відіграє все важливішу роль у світі. В стратегії розроблено рекомендації стосовно витрат бюджету ЄС, розробки політики інвестицій та згуртованості.

Стратегія розроблена на основі досвіду Лісабонської стратегії (термін завершення – 2010р.) та аналізу наслідків фінансово-економічної кризи 2008р.

Є п'ять вимірюваних цілей стратегії «Європа 2020» – рис. 2.18.

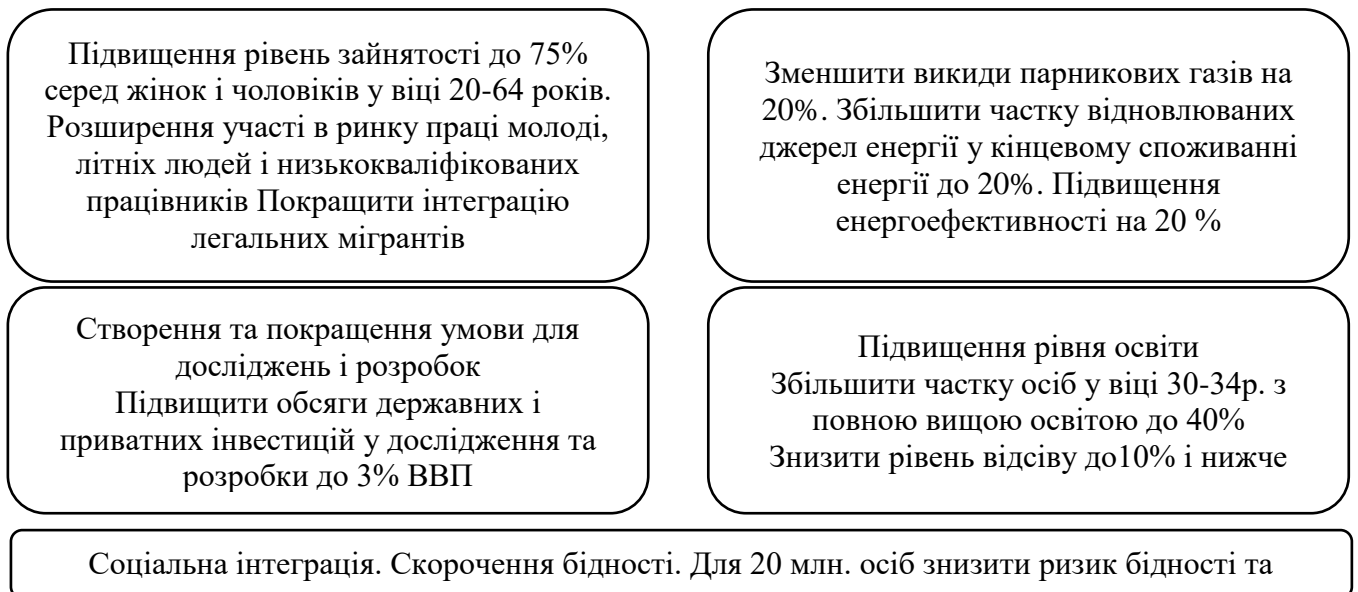

Рис. 2.18. Цілі стратегії «Європа 2020»

Джерело: складено автором на основі [51]

Щоб завчасно виявляти та впроваджувати протикризові заходи на фінансових ринках або економіці, «Європейський семестр» впровадив моніторинг. Він поєднує та взаємозв'язує роботу по Стратегії 2020.

Європейський семестр – це підхід на основі затвердження обов’язкового графіку моніторингу економічної політики в Європі. Його річний цикл збігається з першою половиною календарного року і зображено на рис. 2.19.

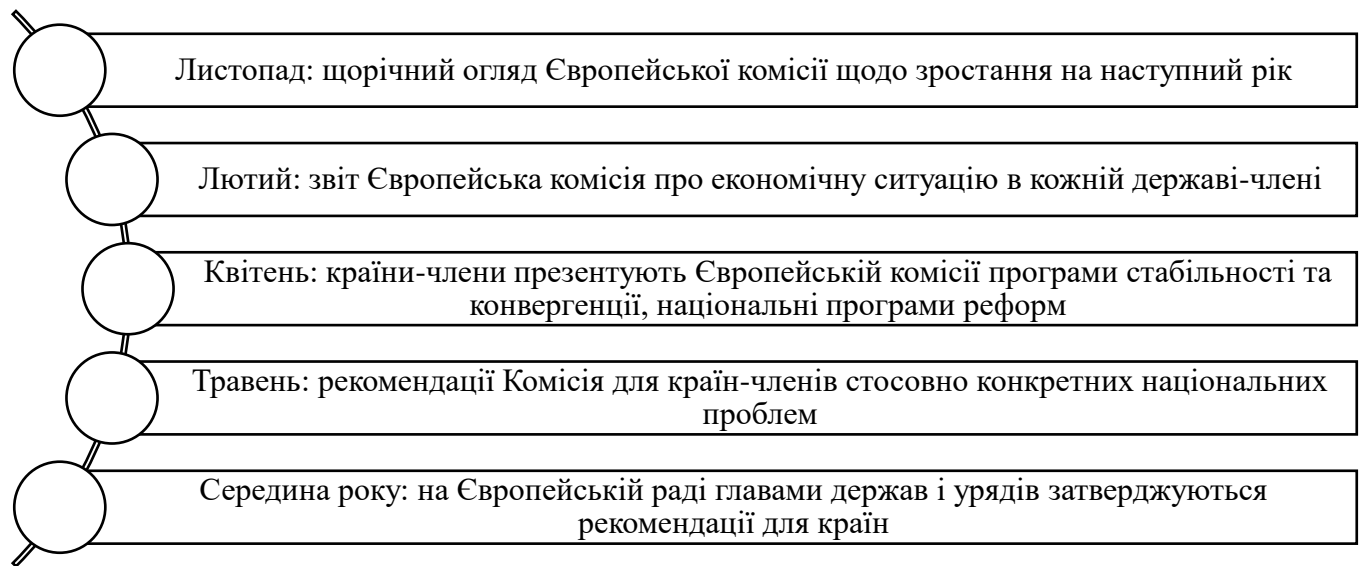

Рис. 2.19. Річний цикл Європейського семестру

Джерело: складено автором на основі [51]

У щорічному огляді про зростання на наступний рік викладаються виклики ЄС щодо реалізації економічної та фінансової політики, політики зайнятості і можливі шляхи вирішення проблем. Останнім часом в центрі уваги були заходи для стабілізації ситуації в євросоні шляхом прискорення зростання [51]. Програми стабільності та конвергенції визначають розвиток фінансової політики; національні програми реформ – плани структурної політики держав-членів [51].

Для зростання та зайнятості в Європі розробляються національні програми реформ. Вони складаються на основі [51]: звіт країни, в якому проаналізовано економічну політику, встановлено основні загальні виклики; рекомендації для окремих країн, ухвалені Радою Європейської Комісії в середині попереднього року; керівні принципи зростання та зайнятості за стратегією «Європа 2020».

Зазначимо основні цілі як майбутні пріоритетні заходи ЄС до 2025р. [52]:

1. Підтримка 500 тис. малих і середніх підприємств інвестиціями на розвиток конкурентоспроможної, інноваційної економік.

2. Інвестування в зміцнення верховенства права через декларування економічних активів чиновниками з подальшої перевіркою.

3. Інвестування сталого та «розумного» поєднання побудови та модернізації 3 тис. км основних автомобільних доріг і залізниць.

4. Інвестування в знання, можливості індивідуальної мобільності студентів, викладачів, дослідників, молоді, молодих працівників.

5. Інвестування в розвиток безпеки та кіберстійкості, зміна структури з метою виявлення й усунення гібридних загроз; нарощування потенціалу партнерів щодо боротьби з кіберзлочинністю.

6. Інвестування в сталу енергетику, скорочення споживання енергії не менше ніж на 20% 250 тис. домогосподарств.

7. Інвестування в довкілля та клімат, безпечного водопостачання – 3 млн. осіб; покращення якості повітря – 300 міст.

8. Інвестування сфери охорони здоров'я, вакцинація 850 тис. медиків, модернізація їх робочих місць.

9. Інвестування в інклюзивне, гендерно рівне й різноманітне суспільство та стратегічні комунікації, підтримка організацій громадянського суспільства, незалежних ЗМІ та їх працівників.

10. Інвестування в цифрову трансформацію.

Отже, хоча офіційної економічної політики на рівні ЄС немає, оскільки це все ще прерогатива держав-членів, багатостороння координація економічної політики між державами-членами відбувається на рівні Ради Європи, сама ж економічна політика належить до компетенції кожної держави-члена. Разом з тим існує багатостороння координація економічної політики між окремими країнами, так, як ми дослідили в даному розділі.

РОЗДІЛ 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

3.1. Актуальні проблеми економічної політики ЄС

Наразі економіка ЄС наражається на такі проблеми як інфляція, державний борг, нерівність, безробіття, заробітна плата, робочі місця. Проте серед іншого можна сформулювати і інші проблеми.

4.05.2023р. відбувся Брюссельський економічний форум. Це головний щорічний економічний захід Європейської Комісії. Як правило на форумі зустрічаються європейські і міжнародні політики, науковці, представники громадянського суспільства та бізнес-лідерів. Мета проведення форуму – визначення ключових викликів економічного зростання, обговорення політичних пріоритетів європейської економіки.

Головна ідея форуму у 2023р. – яким чином можна у Європі побудувати нову конкурентну модель з огляду на існування глобальної напруженості та дефіциту ресурсів.

Основними дискусійними питаннями у 2023р. були наступні:

- способи досягнення кліматичних цілей;
- цифрова трансформація;
- боротьба з нерівністю;
- боротися за життєво необхідну сировину;
- глобальна конкуренція.

Вирішити ці проблеми може побудова нової конкурентоспроможної моделі для Європи.

Восени 2022р. в єврозоні могла статися рецесія. Але за аналіз даних діяльності ЄС, результати якого відображені в відповідному економічному звіті, опублікованому в лютому 2023р., Єврокомісія підвищила прогноз зростання економіки і дещо знизила

прогнози щодо інфляції. Окрім рецесії, прогнозувалася загроза дефіциту природного газу. Оскільки зима була тепла, споживання палива скоротилося і ситуація в енергетиці ЄС складалася більш позитивно. Ціни на енергоресурси повернулися до показників початку повномасштабної війни. За прогнозом економіка єврозони у 2023р. Могла б зрости на 0,9%, ЄС – на 0,8%. Скорочення інфляції прогнозувалося до 5,6% у євразоні і до 6,4% у ЄС в загальному з 9,2% у 2022р. [46]. Тобто, факти виявилися кращими за прогнози і в ЄС почали очікували повільне зростання економіки.

Уже в травні Єврокомісія зробила більш позитивний прогноз [47]:

- зростання економіки ЄС у 2023р. – до 1% проти попереднього прогнозу у 0,8%;

- ВВП ЄС зросте на 1,7%, а не на 1,6%;

- зростання економіки євразони у 2023р. – до 1,1% проти попереднього 0,9%, у 2024р. – до 1,6% проти 1,5%;

- інфляція в євразоні у 2023р. становитиме 5,8% замість 5,6%; у 2024р. – до 2,8% проти 2,5%⁴

- зростання споживчих цін в 2023р. зростуть на 6,7% проти 6,4%, у 2024р. – на 3,1% проти 2,8%;

Причиною більш оптимістичних прогнозів стали зниження цін на енергоносії, ослаблення обмежень у ланцюжках поставок, сильний ринок праці [47].

Вирішенні проблем росту цін на енергоносії посприяла диверсифікація їх постачальників, що в поєднанні зі зниження потреби газу привело до того, що базова ціна на газ в Європі знизилася.

На ринку праці ЄС ситуація покращується, спостерігається поживлення. Але кожний п'ятий громадянин ЄС зіштовхується з підвищенням ризику бідності та соціальної ізоляції за даними Євростату за 2021р. [45].

Єврокомісія виступила з законодавчими ініціативами щодо підвищення фінансової стабільності в умовах розірвання державного боргу країн-членів ЄС. Проблема полягає в

тому, що вже 2 роки у Європі спостерігаються кризові ціни і зростання тарифів на енергоносії. Запропонована реформа, окрім того, спрямована на сприяння стікому та інклюзивному зростанню завдяки інвестиціям. Комісія сподівається, що нові правила допоможуть краще підготувати ЄС до майбутніх викликів.

В ЄС існує наразі проблема залежності від імпортової сировини. Це серйозна проблема. В Єврокомісії переконані, що впоратися з нею можна тільки шляхом диверсифікації постачальників і нарощуванням власного потенціалу виробництва. Це проблема негативно відображається на можливості будувати безвуглецеву цифрову економіку і розвитку аерокосмічного та оборонного комплексів. Досвід пандемії та першого року російського вторгнення в Україну показує, що частіше постачальники з третіх країн є монополістами.

У березні 2023р. у Брюсселі було опубліковано положення «Закон про критичну сировину». Вирішувати цю проблему пропонується таким чином:

- точно визначити життєво необхідні технології для реалізації екологічних і цифрових задач, оборони і космічних програм;
- налагодити надійні ланцюги поставок критичної сировини;
- здійснювати моніторинг логістичних заходів;
- координувати запаси сировини між державами-членами ЄС;
- виділяти кошти на дослідження, інновації, професійну підготовку кадрів;
- розвивати стратегічні партнерства з різними учасниками ринку;
- диверсифікувати контракти.

Вирішення поточних проблем ЄС буде тим ефективнішим, чим з більшим розумом в Європі будуть використовувати способи їх вирішення, які вже добре себе зарекомендували. Досвід вирішенні проблематики ЄС можна вивчати на прикладі системи заходів, які застосовувалися в 2020р. Дослідження економіки ЄС продемонструвало, що в перших рік пандемії економічні показники показували негативну динаміку у всіх країнах. В тому числі і в ЄС. Окрім того загострилися й інші проблеми, не пов'язані з пандемією.

2020р. в Раді ЄС співдружності головувала Німеччина. В ЄС в цей час було затверджено семирічний бюджет, досягнуто домовленостей про інвестиційну угоду з Китаєм, укладено торговельну угоду з Великобританією, затверджено кліматичний план. У другій половині 2020р. ЄС займався вирішення проблем з пандемією та її економічними наслідками.

Влітку Євросоюз розробляв фонд відновлення економіки. Під час кризи єврозони було ухвалено рішення використати Європейський стабілізаційний механізм (ESM) – країнам-отримувачам виділялися кредити в обмін на рішення і впровадження політики жорсткої економії. Таке рішення було доволі жорстким, воно в свій час підірвало довіру до ЄС більшості країн Південної Європи. В 2020р. країни Півдня як Італія та Іспанія опинилися в вадкому стані через більш слабкі економіки і пандемію.

В ЄС на таке було створено фонд фінансової допомоги обсягом €750 млрд. Частина коштів – €390 млрд виділялося у формі грантів, а решту – €360 млрд як кредити. Ініціатива належала «скуповій четвірці» – Австрії, Данії, Німеччині та Нідерландам. Механізм контролю за використанням коштів виконувався на запит будь-якої держави ЄС Європейською радою. Проблема була вирішена, але не повною мірою.

В загальному всі наявні проблеми в ЄС вирішуються спільними зусиллями держав-членів та під контролем інститутів ЄС.

3.2. Аспекти антикризової політики ЄС

Як було зазначено в пункті 3.1., в будь-яких кризових ситуаціях можна скористатися наявним досвідом вирішення проблем. Так економічний спад, що стався у кінці ХХ ст. у більшості країнах світу в наслідок світової фінансової кризи, спонукав країни та їх уряди шукати незвичні способи вирішенні проблем економічного розвитку та оздоровлення економіки. В ЄС є свій досвід вирішення економічних проблем, який ми розглянемо.

Світова фінансова криза розпочалася у США у 2008р. Друга хвиля цієї кризи, яка приходить на 2009-2013рр., істотно вплинула на ЄС.

На нашу думку, можна охарактеризувати три основні канали, які дозволяли кризі розповсюдитися і на територія Європи:

I. Зв'язки між суб'єктами фінансової системи. Наприклад, саме в Європі і, особливо у Великій Британії та в євроні, вартість банків відчутно знизилася, причому значно більше ніж у США. Це призвело до дуже помітного скорочення економічної діяльності.

II. Негативний вплив добробуту та довіри на попит. Криза викликала низку змін в економічному житті і стосовно становища громадян. З одного боку умови кредитування ставали дедалі більш жорсткими, з іншого знижувався рівень добробуту населення, після зниження цінності активів – цінних паперів та житла, населення було вимушене економити ресурси, знизився попит на товари тривалого користування, суттєво скоротилися інвестиції в житло. Так зворотній зв'язок привів до несприятливої ситуації на фінансових ринках.

III. Міжнародна торгівля. В кінці 2008р. суттєво і різко знизився рівень міжнародної торгівлі. Це сталося внаслідок стрімкого падіння капіталовкладень комерційних підприємств, що спричинило падіння попиту на товари тривалого користування, виробництво яких прямо залежить від кредитів банку та інтенсивності торгівлі.

На ринку ЄС відбувся ряд змін: у Німеччині, Бельгії та Швейцарії значною кількістю девальвованих активів США володіли банки; У таких країнах як Великобританія, Ірландія, Іспанія банки мали свої «підприємства-бульбашки» на ринку нерухомості; у Австрії, Греції, Швеції, Фінляндії постраждали банки-резиденти, у яких були свої великі дочірні компанії у найбільш постраждалих від фінансової кризи регіонах; банки та компанії Центральної та Східної Європи мали значну залежність від збіднілих глобальних ринків капіталу. Загалом зменшення обсягів експорту, зниження цін на сировину, зменшення активності туризму призвело

ЄС до негативних наслідків.

Результатами кризи стало падіння ВВП на -4,4% у ЄС та -4,5% у євроні у 2009р. Проте уже в 2010р. ВВП зріс на 2,1%, а у 2011р. – на 1,7%. Після цього ЄС захопила друга хвиля фінансової кризи – боргова, – у 2012р. падіння ВВП становило 5,5%, у 2013р. ВВП почав збільшуватися, але дуже повільно – 0,2%. Бюджетний дефіцит реагував на кризу зовні подібним чином – у 2009р. – -6,6% ВВП, у 2010р. – -6,4% ВВП. Це у 2 рази нижче норми, тобто відповідного граничного показника. В другу хвилю кризи він постійно скорочувався. Лише з 2013р. можна було спостерігати покращення тенденцій – повільне зростання ВВП та значне скорочення дефіциту державного бюджету у країнах ЄС.

Для подолання кризових явищ ЄС вдався до ряду антикризових заходів.

Була створена нова структура керівництва, система обміну інформацією та економічної взаємодії. Союзу вдалося об'єднатися і небезпека розколу, коли кожна країна вдалася б до своїх дій, минула разом з можливістю дуже негативних ефектів. Проте система антикризових заходів та антикризова політика ЄС не була розроблена наперед, тому керівництву прийшлося вдаватися до економії часу і доволі жорстких заходів на подолання кризи та мінімізації високого ризику фінансового краху. Якби превентивні заходи планувалися наперед, то узгоджені дії керівництва та окремих країн-членів можна було б реалізувати швидше, відповідно, соціальні витрати були б меншими. Не дивлячись на це, реакція ЄС на кризу та відповідна антикризова політика видалася цілком успішною.

Структура антикризової політики ЄС переважно базується на відомих установах та процедурах. Цю структуру описує табл. 3.1.

Структура антикризової політики ЄС, наведена в таблиці, є лише проектом, оскільки не всі елементи вже впроваджені. Як видно з табл. 3.1., до структури антикризової політики входять способи запобігання кризи, підходи до антикризового управління, інструменти економічної політики, направлені на зниження наслідків кризи та її подолання.

Структура антикризової політики ЄС

Напрямки антикризової політики	Заходи запобігання кризи	Антикризове управління та зниження наслідків кризи	Способи подолання кризи	Координаційні органи ЄС
Фінансова політика	Регулювання, мікро- та макропруденційний нагляд	Вливання капіталу, гарантії за кредитами, звільнення активів, резерв майбутніх витрат ліквідності	Аудит, стрес-тести, ре-капіталізація, реструктуризація Відхід від суспільної підтримки частини держави	Наглядові комітети ЄС, спільне представлення на міжнародних форумах (група 20), політика конкуренції, розвиток єдиного ринку
Грошово-кредитна політика	Увага на фінансові цикли	Експансія	Гарантії інфляційного «якоря», відхід від експансії частини держави	Єдина валютна політика, Європейська система центральних банків
Фіскальна політика	Увага на фінансові цикли, автоматичні стабілізатори в межах середньострокових структур	Експансія, автоматичні стабілізатори, очікування фіскального інтервалу	Відхід від політики експансії; гарантії стійкості державного бюджету	Пакт про стабільність та зростання, Європейський інвестиційний банк (ЄІБ)
Структурна політика	Гнучкість ринку, розвиток підприємництва та інновацій	Галузева допомога за секторами економіки, допомога за неповну зайнятість	Відхід від тимчасової підтримки частини держави	Єдиний ринок, політика відшкодування, Лісабонська стратегія
Інструменти координації ЄС	Фіскальний нагляд, тиск з боку учасників, мікро- та макропруденційний нагляд, навчання	Механізми кредитування платіжного балансу, єврооблігації, резерв майбутніх витрат ліквідності,	Визначення стратегій узгодженого виходу, структурні фонди	–

Джерелло: складено автором на основі [45, 54]

Адекватна ситуації фінансова політика на етапі запобігання кризі буде виконувати відповідне цій ситуації регулювання та нагляд за фінансовими ринками. Це необхідно для мінімізації ризику створення умов для кризи. Валютна та фіскальна політики за рахунок опори на фінансові цикли сприятимуть зниженню небезпеки. Структурна політика буде спрямована на підвищення надійності і можливості зростання та гнучкості ринку.

Для впевненості в результативності використання такої структури, вона має включати елементи антикризового управління та способи послаблення наслідків кризи. В даному випадку доцільно підключити грошово-кредитну політику, яка буде залишатися незалежною. Трансмісія політики пом'якшення ослаблюється за рахунок

незадовільного стану балансу банків, що приводить до необхідності більшого пом'якшення монетарної політики ніж при «нормальній» рецесії. Для підвищення ефективності структури від грошово-кредитної політики вимагаються нетрадиційні заходи – резерв майбутніх витрат ліквідності замість забезпечення або остаточного придбання цінних паперів центральним банком.

Фіскальне стимулювання має бути вчасним, щоб не допустити втрати населення. В доповнення варто впровадити автоматичні стабілізатори. За більш глибокої кризи вони можуть посилюватися шляхом збільшення тривалості та рівня допомоги за неповну зайнятість. Для країн, відрізаних від зовнішнього фінансування, необхідна підтримка платіжного балансу. Підтримка виходу з кризи й зупинення спаду в життєздатних галузях промисловості може потребувати втручання на ринки товарів з метою сприяння.

Узгоджена дорожня карта пристосованих фінансової, макроекономічної та мікроекономічної (стосовно ринку продукції та робочої сили) політик має використовуватися на етапі подолання кризи. Рівень та складність фінансової кризи та наступного за нею економічного спаду визначають рівень та глибину підтримки політики. На перших етапах вирішення антикризових проблем актуальна підтримка політики, в подальшому повинні бути розроблені чіткі плани поступового згортання політики.

З досвіду ЄС, коли з кінця 2008р. фінансова криза спричинила різке зниження економічної активності, керівництво країн ЄС застосувало активне антикризове управління та розпочало реалізацію заходів послаблення наслідків. Одним з них було прийняття експансіоністської позиції в макроекономічній політиці, що в звичних умовах було не характерно.

Забезпечення розподілення короткострокового фінансування банків на недієздатних грошових ринках стало можливим за втручання банків з позицій основних постачальників ліквідності.

У 2009-2010рр. загальна підтримка економіки державними фінансами в ЄС

склала 5% (близько 4,% в єврозоні) [54]. Державний дефіцит збільшився більш ніж вдвічі, що пояснюється використанням автоматичних стабілізаторів, прийнятого дискреційного фіскального стимулу, податковим дефіцитом та інерційністю програм видатків.

На початку 2008р. ЄЦБ разом із Банком Англії та іншими не європейськими центральними банками прийняли рішення про зниження комісії з позик на 50 базисних пунктів до 3,75%. Це стосувалося реалізації грошово-кредитної політики. Зниження відсоткової ставки з кінця 2008 р. до літа 2009р. призвело до зниження початкової ставки політики ЄЦБ на 325 базисних пунктів до 1%. При цьому Банк Англії та Riksbank знизили ставки на 400 базисних пунктів [54].

На підтримку фінансування банків ЄЦБ збільшив обсяг трьохмісячного рефінансування, ввів шестимісячні та дванадцятимісячні операції рефінансування. Поза межами єврозони Центральні банки запровадили подібні заходи – розширення строків платежу дисконтного вікна, укладання довгострокових викупних угод, тимчасова спеціальна схема ліквідності від Банку Англії.

В травні 2009р. ЄЦБ підтримав фінансові ринки такими нетрадиційними заходами політики як купівля покритих облігацій, виражених в євро, загальною сумою 60 млрд. євро [54]. Ця програма пільг на кредит подібна до механізму продажу активів від Банку Англії. Як результат всіх заходів балансовий звіт ЄЦБ, виражений в показниках ВВП євро зони, зріс з 13% до 21% [54].

Фіскальна підтримка ЄС полягала в визначенні ефективної структури проблем економічного спаду, поєднанні фіскальних стимулів з структурними реформами з Програмою європейського економічного відновлення (ЕЕЯР). В 2009 р. найбільший пакет фінансового стимулювання прийняла Іспанія, найменші – Австрія, Велика Британія.

В рамках антикризової політики ЄС також проводили фінансування для покращення стану платіжних балансів країн. Ці заходи були ефективними завдяки залучення до фінансування країн МВФ та Світового банку. Наприклад, допомогу та

необхідне фінансування отримали Угорщина – 6,5 млрд. євро, Латвія – 3,1 млрд. євро, Румунія – 5 млрд. євро. Програма фінансування сприяла відновленню довіри інвесторів та полегшення фінансового тиску. Окрім того, допомогла в підтримці надійності державних фінансів, посилення національного банківського сектору, покращення фінансового нагляду та регулювання згідно правил ЄС [54].

В післякризовий період ЄС зосередив увагу на підтримці банківського сектору, мінімізації ризиків тривалої кризи суверенних боргів країн євросони з нестійкою економікою – Іспанія, Греція, Португалія та ін., підвищенні якості кредитного портфеля європейських банків та підвищенні їх рентабельності

ЄЦБ вдався до реалізації програм цільового довгострокового рефінансування (targeted longer-term refinancing operations, TLTRO) з 2014р. Кінець дії програм – вересень 2018р.

Банки євросони підтримувалися програмами покупки активів приватних підприємств. Наприклад, Asset-backed securities purchase programme (ABSPP) – набуття для портфеля ЄЦБ якісних ABS; Covered bond purchases programme (CBPP3) – купівля облігацій з покриттям, номінованих в євро, випускаються європейськими банками, є надійним активом для інвестування.

Окрім того, ЄЦБ підвищував ліквідність банків з допомогою механізму «дисконтного вікна». Це короткострокові позики і тримісячні РЕПО.

Сьогодні політика ЄЦБ зосереджена на мінімізації впливу системних ризиків на економіку ЄС.

Отже, ЄС виявився не готовим до фінансової кризи. Заходи на відвернення кризи не проводилися, тому проблему прийшлося вирішувати, коли вона проявилася. В наслідок кризи найбільше постраждали економіки Греції, Ірландії, Португалії та Іспанії. В подальшому в програмі антикризової політики ЄС потрібно врахувати необхідність вдосконалення координації між країнами на горизонтальному рівні, в тому числі між центральними банками країн.

3.3. Економічна політика ЄС у 2023 році

Узагальнивши основні напрями економічної політики ЄС, ми представили їх на рис. 3.1.

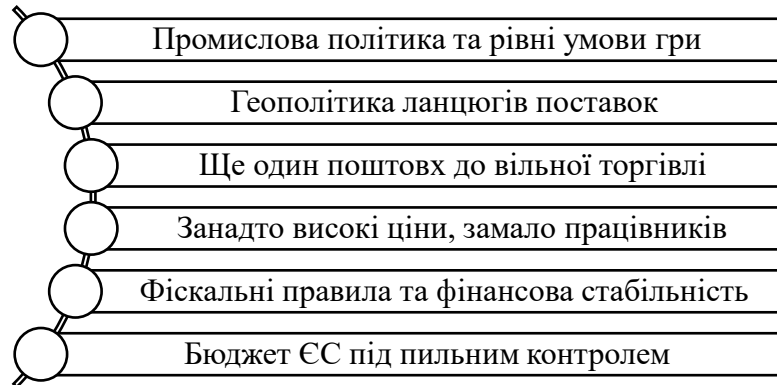

Рис. 3.1. Основні напрями економічної політики ЄС у 2023р.

I. Промислова політика та рівні умови гри. У 2023р. основними питанням економічної політики ЄС будуть:

- план субсидій США для зелених технологій;
- фіскальні правила;
- торгова політика;
- реконструкція України;
- фінансова стабільність.

Закон США про зниження інфляції набув чинності 1.01.2023р. Він має на меті розповсюдження субсидій на електромобілі та виробництво подібних технологій, які дозволяють переходити до більш екологічної промисловості. ЄС занепокоєні цим фактом. Проблема полягає в тому, субсидії обмежуються електромобілями, виробленими в США. Особливо цим стурбовані Німеччина та Франція як відомі виробники транспортних засобів. Проте в грудні США пом'якшили вимоги, визнавши, що субсидії на комерційні електромобілі також будуть доступні для автомобілів, вироблених у ЄС. Дане питання буде актуальне на порядку денному на

початку 2023р. Європейська комісія оголосила пом'якшення правил державної допомоги та «Фонд європейського суверенітету», мета якого – допомагати фінансувати розширення зелених галузей. Проте його статус визначений нечітко.

За прогнозами, може виникнути конфронтація між Німеччиною та іншими країнами, які не готові або не мають можливості надавати великі субсидії компаніям. Якщо такі країни, як Німеччина та Франція, погодяться субсидувати свою промисловість значними сумами, рівність єдиного ринку може опинитися під загрозою. Інші країни виражають занепокоєння цим фактом.

Вирішити питання нерівності умов може Європейський фонд для підтримки екологічно чистих європейських галузей промисловості. Його участь означитиме централізацію більшої видаткової влади в Брюсселі. Проти такого виступив міністр фінансів Німеччини Крістіан Лінднер. Малі і середні держави-члени не хочуть подальшого збільшення повноважень Комісії, тому скептично відносяться до рішення К. Лінднера. Якщо питання не призведе до непорозуміння ще більшого, більшість країн-членів ЄС погодяться з ситуацією, але визнають необхідністю пошуку більш розумного рішення, яке задовільнить більшість. Однак це може призвести до певних витрат.

Проблема, яка виникла в ЄС, пояснюється прагненням США до більшої автаркії в зелених та інших технологіях, яка прагне до незалежності від Китаю. Ймовірно, ЄС також буде змушений стати більш незалежним від Китаю. Ситуація для ЄС вимушена, але так компанії ЄС зможуть отримувати більшу вигоду від його промислової політики.

II. Геополітика ланцюгів поставок

У 2023р. Китай, безумовно, відіграватиме важливу роль в інших політичних рішеннях ЄС. Держави-члени та Європейський парламент наразі обговорюють інструменти протидії примусу, коли країна намагається чинити економічний тиск на державу-члена ЄС з метою змусити її до дій. ЄС шукає ефективні контрзаходи і пособи їх реалізації.

Комісія представила свої пропозиції в грудні 2021р.. Парламент і країни-члени розглянули пропозиції і дійшли до згоди стосовно своїх переговорних позицій. Ключовим питанням буде про обсяг повноважень, що передаються Комісії.

Восени 2022р. Комісія представила свої пропозиції по ще одному аспекту геополітичного середовища торгівлі, який стосується Надзвичайного інструменту єдиного ринку (SMEI). Він спрямований на забезпечення постачання стратегічно важливих товарів шляхом посилення контролю над критичними ланцюжками поставок. У 2023р. будуть проведені переговори по цьому питанню у парламенті і між державами-членами.

Окремі країни-члени та представники промисловості не погоджуються з обсягом інформації, яку компанії повинні надати. Не згодні вони також і зі збільшення повноважень Комісії. За очікуваннями, наприкінці березня виконавча влада ЄС представить «Європейський закон про критичну сировину». Мета закону – посилення безпеки поставок найважливішої сировини для європейської промисловості.

III. Активізація вільної торгівлі

Необхідність більшого контролю над найважливішою сировиною та продуктами може перешкодити такій політичній меті ЄС як сталість ланцюгів постачання.

У лютому 2022р. Комісія представила свою пропозицію щодо директиви про належну обачність корпоративного розвитку (CSDDD), відому як закон про належну обачність. Метою директиви є покладання на компанії, що працюють на ринку ЄС, відповідальності за порушення прав людини та екологічних стандартів у своїх ланцюжках створення вартості. Тоді ж держави-члени домовилися про пом'якшену версію директиви, а Європейський парламент прагне прийти до спільної думки, узгодити спільний текст на початку 2023р. Проте галузеві асоціації та організації громадянського суспільства не погоджуються з таким рішенням і готові сперечатися далі.

В останні роки торговельне середовище в Європі погіршилося через

геополітичну напруженість. Незважаючи на це, Комісія намагається знову включити угоди про вільну торгівлю на порядок денний.

Завершивши переговори з Новою Зеландією та Чилі у 2022 році, Комісія планує отримати позитивний результат у 2023р., уклавши угоду про вільну торгівлю з південноамериканським торговельним блоком Меркосур у другій половині 2023р. під головуванням Іспанії в Раді ЄС. Очікується, що на підтримку цього кроку Комісія представить «новий порядок денний для Латинської Америки та Карибського басейну» у квітні 2023р.

Разом з зазначеними рішеннями, країни-члени ЄС обговорюють питання про вільну торгівлю з Індією. Країна є потенційно значимим торговим партнером, який традиційно притримується протекціоністської політики зовнішньої торгівлі.

IV. Суттєве зростання цін, брак працівників

На макроекономічному рівні в діяльності ЄС є багато невизначеності. За умови виникнення дефіциту газу та енергії зимою 2023р. стане реальною нова рецесія, побоювання щодо якої ще не виправдалися, але все ж можуть бути.

Запобігти рецесії можна відновленням китайської економіки, якщо Пекін відмовиться від політики нульового поширення COVID. Але перезапуск китайської економіки також може привести до підвищення цін на енергоносії і, таким чином, посилити інфляцію. Інфляція в ЄС наразі є одним з найбільших макроекономічних невідомих 2023р.

Зараз показники безробіття в ЄС рекордно низькі. Тому відносно слабкий вплив профспілок забезпечує низьку ймовірність виникнення спіралі «заробітна плата-ціна».

Низький рівень безробіття супроводжується дефіцитом навичок, який відчують багато компаній. Комісія оголосила 2023р. «Європейським роком навичок» і в 2023р. очікується, що вона представить пакет цифрових навичок та освіти в лютому.

Європейський центральний банк постійно підвищує процентні ставки. Якщо

інфляція збережеться, різка позиція банку може змістити компанії із великими боргами та держави-члени приймати не вигідні рішення про рефінансування своїх боргів за вищими процентними ставками.

V. Фіскальні правила та фінансова стабільність

Актуальними будуть обговорення фіскальних правил. Восени 2022р. Комісія представила вказівки щодо реформування застарілих фіскальних правил для держав-членів ЄС. Мета цих правил – надати державам-членам з високим відношенням боргу до ВВП більше гнучкості та часу для зменшення свого боргового тягаря, що дозволить їм залучати більше інвестицій. Проте деякі уряди держав-членів виступають проти цього. Комісія ще офіційно не запропонувала зміни. Але будь-які зміни фіскальних правил мають бути завершені до того, як країни-члени визначать свої бюджети на 2024р., не пізніше вересня 2023р.

Якщо зміни не будуть схвалені вчасно, Комісія буде вимушена деактивувати поточні фіскальні правила за допомогою загального положення про вихід п'ятий рік поспіль. Тиск підвищиться, якщо країни-члени зрозуміють, що змушені почати надавати більшу державну допомогу своїм компаніям, щоб випередити надання субсидій із США, або ж конкурувати з Францією та Німеччиною.

Окрім фіскальних правил, актуальним є до вирішення Комісії питання стабільності єврозони – стабільність банківської системи. Очікується, що в березні виконавча влада ЄС представить пакет управління банківською кризою та страхування депозитів, щоб вирішити питання фінансової стабільності ЄС.

Наразі відбуваються переговори між країнами-членами та парламентом щодо вимог до капіталу для банків і страхових компаній. З обох питань угоду можна очікувати в 2023р., а організації громадянського суспільства вимагають суворіших правил. Особливо це стосується ризиків фінансової стабільності, пов'язаних зі зміною клімату. Більшість представників фінансової індустрії виступають за більшу гнучкість.

VI. Бюджет ЄС під пильним контролем

Національні уряди в цьому році також вирішують бюджетні проблеми. Це стосується і бюджету ЄС. У 2022р. було доведено, що механізм встановлення верховенства права в бюджеті ЄС може бути корисним інструментом, щоб змусити авторитарні країни-члени здійснити деякі реформи. У 2023р. реформи будуть проводитися в Угорщині, за рахунок коштів ЄС.

Довгостроковий бюджет ЄС або багаторічні фінансові рамки (MFF) буде готовий для перегляду в середині 2023р. Після серії криз і зростання цін Комісія та Парламент припускають, що наявних фінансових ресурсів не вистачає для вирішення викликів розвитку. Бюджети держав-членів також мають проблеми, тому виникає проблема свіжих ресурсів в ЄС.

Питання про спільний борг ЄС чи інші джерела власних ресурсів ЄС, ймовірно, знову буде актуальним по причині вирішення питання фінансування «Європейського фонду суверенітету» та реконструкції України. Вирішення питань потребує кілька сотень мільярдів євро. При цьому затвердження терміново необхідної макрофінансової допомоги Україні за допомогою гарантій держав-членів у розмірі кількох мільярдів євро в 2022р. було складною задачею для ЄС. У 2023р. потрібно буде значно більші суми, оскільки можна сподіватися на закінчення війни і початок масштабної реконструкції. А у випадку продовження війни кошти будуть потрібні на підтримку української військової економіки.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження ми виконали завдання, визначені у кваліфікаційній бакалаврській роботі, та дійшли певних висновків теоретичного і прикладного характеру, які полягають у такому:

1. Визначено сутність міжнародної економічної інтеграції як процеси об'єднання національних економік, їх поступове зближення, більш розвиненою форма господарського життя, в якій продуктивні сили, техніко-економічні, організаційно-економічні, виробничі відносини і господарський механізм стають вільними для користування всіх учасників.

2. Систематизовано історичні етапи західноєвропейської інтеграції та формування Європейського Союзу в хронологічній послідовності; встановлено, що мета створення ЄС – економічного союзу країн-учасниць, з самим високим ступенем інтеграції їх економік – спільною зовнішньою економічною політикою, функціонуванням спільного ринку товарів та послуг, капіталів, праці, функціонування спільної валюти, спільною зовнішньою політикою та впровадження на території союзу спільного громадянства. Прослідковано історію набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС.

3. Встановлено, що ЄС – найбільший у світі економічний союз, членами якого мають право ставати європейські країни, за умови, що в цій країні дотримуються демократичних принципів суспільного устрою. Законодавчим органом ЄС є Європарламент разом та Рада Європейського Союзу. ЄС має свою структуру і діє на основі визначених принципів. Ми вивчили досвід країн з успішного об'єднання своїх економічних і політичних ресурсів в спільних інтересах, яке служить моделлю інтеграції для країн, розташованих в інших регіонах земної кулі. ЄС є прикладом і партнером для України.

4. Встановлено, що ЄС займає перші позиції у економічному розвитку світу; до Союзу належить 5 з 10 перших за конкурентоспроможністю країн у світі; в ЄС входять 20 найбільших ТНК у світі, 135 компаній з 500 найбільших у світі; вищі темпи економічного зростання в менш розвинених країнах ЄС на початку XXI ст. призвели до відновлення тенденцій зближення рівнів соціально-економічного розвитку країн

ЄС; в 2022-2023рр. рівень інфляції в країнах ЄС досить високий. Особливо це помітно в Норвегії, Естонії, Латвії та Литві. Найнижчий рівень інфляції в Швейцарії.

5. Доведено, що ЄС є сильним в економічному плані Союзом, економіка якого разом з США та Китаєм визначає ключові світові тенденції – частка ВВП ЄС складає майже 16% світового. Це дещо менше ніж у Китаї, і приблизно на 5% менше ніж в США.

6. Встановлено, що за пріоритетними планами ЄС з ідеєю єдиного ринку, яку успішно впроваджує, є головною рушійною силою, виступає гарантом миру, стабільності, безпеки і процвітання у Європі. Офіційної економічної політики на рівні ЄС немає, оскільки це все ще прерогатива держав-членів, багатостороння координація економічної політики між державами-членами відбувається на рівні Ради Європи, сема ж економічна політика належить до компетенції кожної держави-члена. Разом з тим існує багатостороння координація економічної політики між окремими країнами і основна мета існування ЄС – спільний усесторонній розвиток у всіх сферах життя.

7. Досліджені основними дискусійними питаннями на 2023р. – способи досягнення кліматичних цілей; цифрова трансформація; боротьба з нерівністю; боротися за життєво необхідну сировину; глобальна конкуренція і встановлено, що в загальному всі наявні проблеми в ЄС вирішуються спільними зусиллями держав-членів та під контролем інститутів ЄС.

8. Вияснено, що в будь-яких кризових ситуаціях можна скористатися наявним досвідом вирішення проблем, наприклад вивчити причини і наслідки економічного спаду кінця ХХ ст. у більшості країн світу в наслідок світової фінансової кризи. Розглянуто структуру антикризової політики ЄС, яка мала б бути сформульованою і обґрунтованою до виникнення проблем, проте ЄС виявився не готовим до фінансової кризи. Тому впродовж наступного часу Союз вживав різних заходів і змінював свою позицію на предмет превентивних заходів та зміцнення економіки і координації.

9. Систематизовано основні напрями економічної політики ЄС у 2023р. – промислова політика та рівні умови гри; геополітика ланцюгів поставок; ще один поштовх до вільної торгівлі; занадто високі ціни, замало працівників; фіскальні правила та фінансова стабільність; бюджет ЄС під пильним контролем, визначено по кожному пункту план вирішення проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Трихліб К.О. Інтеграція: сутність і особливості. *Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики* : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. Харків, 2016. С. 100-105.
2. Павлов В. І., Лебедев В. О. Словник найбільш уживаних термінів з філософії, логіки, етики, естетики та релігієзнавства. Харків : УкрДУЗТ, 2019. 160с.
3. Костенко А.М. Вплив інститутів громадянського суспільства на євроінтеграційні процеси України : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2018. 411 с.
4. Сабадош Ю.Г. Обґрунтування педагогічних умов розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців комп'ютерних систем і автоматики. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : збірник наукових праць. За матеріалами X Міжнародної науково-практичної конференції «Духовно-культурне виховання особистості в умовах входження людства в Епоху Культури» в рамках міжнародного проекту Д. Пола Шафера «Епоха Культури» (30 травня 2019 року, м. Київ); Ч. II. Гол. редактор Г.П. Шевченко. Вип. 3 (90). Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2019. С. 157-169.
5. Готра В.В. Сутність та особливості інтеграційних процесів як чинника розвитку національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського Університету*. 2018. С. 42-48.
6. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980) : веб-сайт. URL : <http://sum.in.ua/s/internacionalizacija>
7. Матюшенко І.Ю., Беренда С.В., Резніков В.В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції : навч. посіб. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 504 с.

8. Глобалізація. Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д. Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2004. 688 с.: іл.. URL : <http://www.history.org.ua/?termin=Globalizaciya>
9. Дугієнко, Н., Дугієнко, О. Пріоритети міжнародної економічної діяльності України: глобальний та регіональний аспекти. *Економіка та суспільство*. 2021. №29. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-9>
10. Бутко М.П. Архітектоніка конкурентоспроможності регіонів України в контексті євроінтеграції : монографія. Київ : АМУ, 2016. 452 с.
11. Сідоров В.І. Торгово-економічна складова регіональних економічних процесів в умовах глобалізації. *Бізнес Інформ*. 2016. №6. С. 31-37.
12. Гронтковська Г.Е., Ряба О.І., Венцурик А.М., Красновська О.І. Міжнародна економіка: навч. посіб. За ред. Г.Е. Гронтковської. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 384 с.
13. Матюшенко І.Ю., Беренда Х.В., Рєзніков В.В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції : навч. посіб. Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 504 с.
14. Євросоюз. ТСН : веб-сайт. URL : <https://tsn.ua/tags>
15. Батаренко А.О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України. *Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ*. 2014. №1. С. 34-37.
16. Глосарій термінів Європейського союзу. *Europa* : веб-сайт. URL : <http://europa.dovidka.com.ua/a.html>
17. Андросова Т.В., Чернишова Л.О., Козуб В.О. Методика оцінки міжнародної конкурентоспроможності підприємств. Харків: «Видавництво «Форт», 2017. С.
18. Договір про заснування Європейської Спільноти від 25.03.1957р. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/>. 189-197.
19. Конституція для Об'єднаної Європи. *Міністерство юстиції України* : веб-сайт. URL : https://minjust.gov.ua/m/str_6587

20. Willis A. (25.03.2010) Eurozone leaders agree on Franco-German bail-out mechanism, *EU Observer* : web-site. URL : <https://euobserver.com/green-economy/29773>

21. Plans emerge for 'European Monetary Fund' EU. *Observer* : web-site. URL : <https://euobserver.com/green-economy/29623>

22. The Nobel Peace Prize 2012. *The Nobel Prize* : web-site. URL : <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2012/summary/>

23. Nobel Committee Gives Peace Prize to European Union. *World* : web-site. URL : https://www.nytimes.com/2012/10/13/world/nobel-peace-prize.html?_r=0

24. Recovery plan for Europe. *Commission European* : web-site. URL : https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/recovery-plan-europe_en

25. EU Approves 450 Million Euros of Arms Supplies for Ukraine. *Bloomberg* : web-site. URL : <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-02-27/eu-approves-450-million-euros-in-lethal-military-aid-for-ukraine>

26. Chelsea's oligarch owner is selling. Will scrutiny of other Premier League owners follow? *Washington Post* : web-site. URL : <https://www.washingtonpost.com/sports/2022/03/08/roman-abramovich-selling-chelsea-premier-league-owners/>

27. EU to reduce Russia energy dependency. *DW* : web-site. URL : <https://www.dw.com/en/eu-unveils-plan-to-reduce-russia-energy-dependency/a-61047997>

28. Україна офіційно спрямувала у Брюссель заявку на членство в ЄС. *Європейська правда* : веб-сайт. 28.02.2022. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/28/7134934/>

29. Європарламент рекомендував надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС. *Європейська правда* : веб-сайт. 01.03.2022. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/1/7135011/>

30. Statement of the heads of state or government, meeting in Versailles, on the Russian military aggression against Ukraine, 10 March 2022. *The Council of the EU and the European Council* : web-site. URL : <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press->

releases/2022/03/11/statement-of-the-heads-of-state-or-government-on-the-russian-aggression-against-ukraine-10-03-2022/

31. EU chief offers Kyiv fast track to bloc membership. *DW* : web-site. URL : <https://www.dw.com/en/ukraine-eu-chief-offers-kyiv-fast-track-to-membership/a-61409635>

32. Шлях до членства у ЄС - Україна вже завершила роботу над опитувальником. *Європейська правда* : веб-сайт. 14.04.2022. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/04/17/7137973/>

33. Україна заповнила фінальну частину опитувальника ЄС для кандидатського статусу. *Європейська правда* : веб-сайт. 09.05.2022. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/9/7139110/>

34. Ukraine Likely to Win Initial EU Backing for Path to Membership. *Bloomberg News* : web-site. URL : <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-09/ukraine-likely-to-win-initial-eu-backing-for-path-to-membership>

35. Ukraine should get E.U. candidate status, European Commission recommends. *Washington Post* : web-site. 17.06.2022. URL : <https://www.washingtonpost.com/world/2022/06/17/european-commission-candidate-eu-ukraine-war/>

36. Європарламент підтримав кандидатський статус для України і Молдови. *Європейська правда* : веб-сайт. 23.06.2022. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/23/7141870/>

37. Grant EU candidate status to Ukraine and Moldova without delay, MEPs demand. *European Parliament* : web-site. 23.06.2022. URL : <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220616IPR33216/grant-eu-candidate-status-to-ukraine-and-moldova-without-delay-meps-demand>

38. Україна офіційно отримала статус кандидата на вступ в ЄС. *Європейська правда* : веб-сайт. 23.06.2022. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/23/7141922/>

39. Les Vingt-sept accordent à l'Ukraine et à la Moldavie le statut de candidat à l'Union européenne. *Le Monde* : web-site. URL : https://www.lemonde.fr/international/article/2022/06/23/les-vingt-sept-accordent-a-l-ukraine-et-a-la-moldavie-le-statut-de-candidat-a-l-union-europeenne_6131784_3210.html

40. В уряді назвали приблизні строки вступу України у ЄС. *Європейська правда* : веб-сайт. 24.06.2022. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/24/7141985/>

41. Корнієнко В.О. Україна в Європі та світі : електр. посіб. URL : <https://multimedia.posibnyky.vntu.edu.ua/mm/Ukraine-EU/txt/02.html>

42. Войціховський А.В. Міжнародне право : підруч. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.

43. EU priorities. *EU* : web-site. URL : https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-priorities/european-union-priorities-2019-2024_en

44. Шнирков О.І. Місце європейського союзу у світовій економіці. *Матеріали для лекцій* : веб-сайт. URL : <https://e-learning.iir.edu.ua>

45. Eurostat : web-site. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat>

46. Економіка ЄС уникне рецесії, але ризики зберігаються — зимовий економічний прогноз Єврокомісії. *Суспільне. Новини* : веб-сайт. URL : <https://suspilne.media/384146-ekonomika-es-unikne-recesii-ale-riziki-zberigautsa-zimovij-ekonomichnij-prognoz-evrokomisii/>

47. Єврокомісія покращила прогноз по економіці ЄС на цей рік, але погіршила по інфляції. *Європейська правда* : веб-сайт. 15.05.2022. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2023/05/15/700117/>

48. The World Bank : web-site. URL : <https://databank.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/1ff4a498/Popular-Indicators#>

49. The Trade Map : web-site. URL : <https://www.trademap.org>

50. Гавриленко Н.М., Ус І.В., Широкий Г.М. Економічні показники розвитку ЄС, США та КНР у 2020 році. *Національний інститут стратегічних досліджень* : веб-сайт. URL : <https://niss.gov.ua>

51. Європейська економічна політика. *Federal Ministry for Economic Affairs and Climate Action* : web-site. URL : <https://www.bmwk.de/Redaktion/EN/Dossier/european-economic-policy.html>

52. Політика ЄС. *EU Neighbourseast* : web-site. URL : <https://euneighbourseast.eu/uk/policy/>

53. Carter В. Каковы самые насущные экономические проблемы ЕС и как их решать? *Euronews* : web-site. 10.05.2023. <https://ru.euronews.com/next/2023/05/10/ru-how-is-europe-addressing-its-most-pressing-economic-challenges>

54. Колінець Л.Б. Аспекти антикризової політики Європейського Союзу. *Sciences of Europe*. 2017. VOL 4, №13. С. 32-37.

55. Allenbach-Ammann János EU economic policy in 2023: The great unlevelling? *EURACTIV.com* : 5.01.2023. URL : <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eu-economic-policy-in-2023-the-great-unlevelling/>